A testnevelés tanítása

XX. ÉVFOLYAM
1984/4
A MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUM
MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA

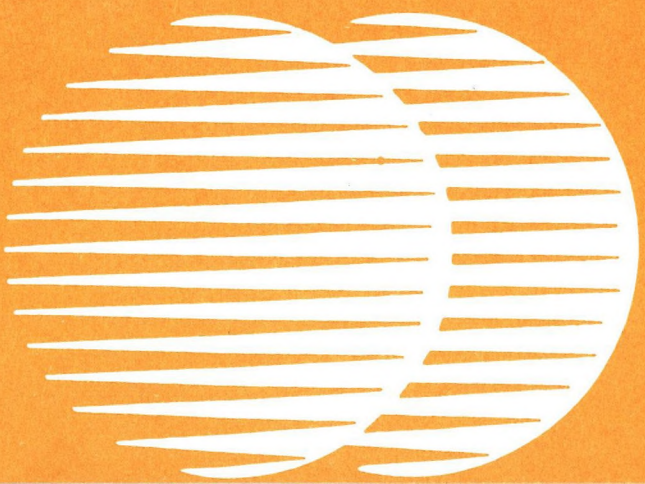

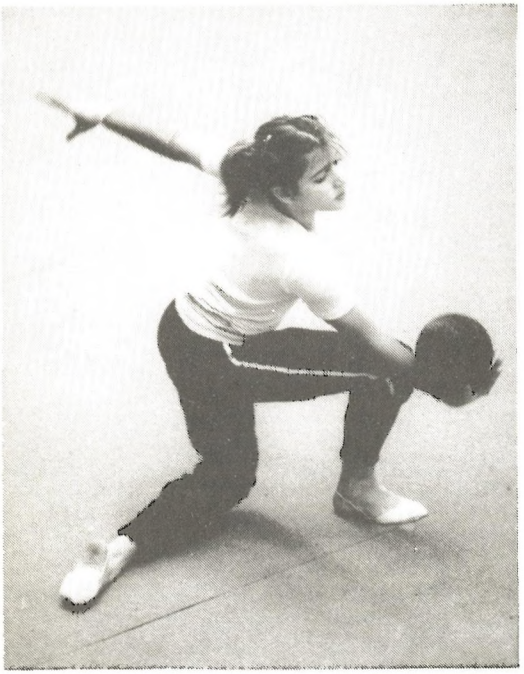

Boros Jenő felvétele

A testnevelés tanítása

Felelős szerkesztő:
Nagy Sándor

Szerkesztő bizottság:
Balázsné Kustos Mária
Burka Endre
Gyenge József
Dr. Nagy György
Pádár Károly
Dr. Székely Gabriella
Dr. Szigeti Lajos
Dr. Takács Ferenc

Rovatvezetők:
Dr. Andor György (Sport és nyelv)
Dr. Csider Tibor (Gyógytestnevelés)
Somorjai László (Riportok)
Szentgyörgyi Zoltán (Ötletek, újdonságok)
Lovas Albert (Képanyag)

TARTALOM

Nagy Sándor–Fehér Valéria: A szakközépiskolai Részletes Követelményrendszer kipróbálásának ötéves tapasztalatai I. 97

Dubecz József–Nagy Sándor: A testnevelés tantárgyban bevezett nevelési és oktatási tervek bevált sáról, a gyakorlati munka tapasztalatairól II. 106

Földesiné dr. Szabó Gyöngyi–dr. Zbigniew Krawczyk: Lengyel-magyar összehasonlító kutatás a testnevelésórák kedveltségéről I. 118

Gyógytestnevelés 122

Sport és nyelv 123

Észrevétel, hozzászólás 124

Könyvismertetés 127

E számunk szerzői: dr. Andor György nyelvész, Bp.; *Dubecz József* testnevelő tanár, Bp.; *Fehér Valéria* testnevelő tanár, Bp.; *Földesiné dr. Szabó Gyöngyi* szociológus, Bp.; *Kocsis Zsuzsanna* gyógytestnevelő tanár, Bp., dr. *Zbigniew Krawczyk* szociológus, Varsó, *Nagy Sándor* testnevelő tanár, Leányfalu.

Megjelenik évente hatszor

ISSN 0563–2021

Szerkesztőség: Országos Pedagógiai Intézet, 1046 Budapest VII., Gorkij fasor 17–21. Postafiók 33. Telefon: 211–200 – Kiadja a Tankönyvkiadó, 1363 Budapest V., Szalay u. 10–14. – A kiadásért felelős a Tankönyvkiadó igazgatója – Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. – 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egész évre: 33,– Ft – Egyes példányok beszerezhetők a Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban.
Példányonkénti eladási ár: 5,50 Ft
Fejér megyei Nyomdaipari Vállalat 1452276
Felelős vezető: Gyenti Pál igazgató

A szakközépiskolai Részletezett Követelményrendszer kipróbálásának ötéves tapasztalatai I.

NAGY SÁNDOR–FEHÉR VALÉRIA

„...a tantárgy jövőbeni tanítását jól szolgálta a kísérlet." (Vincze Csaba, Budapest, 1983.)

Az 1977/78-as tanévben készítettük el a Részletezett követelmény- és eszközrendszer (a továbbiakban RKR) a szakközépiskolák I. osztályai számára kísérleti céllal. Úgy terveztük, hogy az elkészített RKR-t az 1978/79-es tanévben a tanterv bevezetésének évében kipróbáljuk, a kipróbálás tapasztalatai alapján átdolgozzuk, és az átdolgozott RKR-t másodszor is kipróbáljuk.

Az első évfolyamos RKR elkészítését és kipróbálását felmenő rendszerben követi a II, III. és IV. évfolyam is. Az RKR-ek készítése és kipróbálása az eredeti tervek szerint az 1978/79-es tanévben kezdődött meg, és öt tanév után az 1982/83-as tanévben fejeződött be. (1) A következő táblázat mutatja a most leírt „menetrendet."

Az RKR-ek készítésének és kétszeri kipróbálásának tapasztalatait két módszerrel dolgoztuk fel. Egyrészt folyamatosan gyűjtöttük azokat az észrevételeket, megjegyzéseket, amelyek a megbeszéléseken beszélgetéseken hangzottak el. Ezt a kipróbáló tanárok az egy tanévben kétszer készített jelentése – amelyet megadott szempontok szerint kellett elkészíteniük – tette teljessé.

A tapasztalatokkal egyidőben adatokat is gyűjtöttünk kipróbálásban részt vevő tanulókról, azok tanulásban elért szintjéről, teljesítményéről, amely adatokat számítógépen dolgozzuk fel. A feldolgozás folyamatban van.

Jelen beszámolónkban azokat az *öt év alatt összegyűlt és általánosnak látszó tapasztalatokat* szeretnénk közreadni, amelyek jól mutatják az RKR kipróbálásakor jelentkező kérdéseket, sok esetben gondokat és nehézségeket. A tapasztalatokat elsősorban olyan szempontból elemezzük, hogy a kérdések és a válaszok megmutassák, illetve feleletet adjanak részben a jelenleg érvényes tanterv, részben a jövőbeni tantervi korrekció, átdolgozás eredményes megvalósításához.

Az RKR készítésének és kipróbálásának célja

A szakközépiskolai RKR-ek készítésének és kipróbálásának célja a szakmunkás és a gimnáziumi RKR-ekhez hasonlóan az volt (3), hogy a végleges RKR-hez kiinduló alapot kapjunk. A kipróbálás alatt volt lehetőségünk a kísérleti dokumentumok helyességének elméleti és gyakorlati vizsgálatára, ellenőrzésére.

Tanév Évfolyam	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
I.	E	K_1	K_2			
II.		E	K_1	K_2		
III.			E	K_1	K_2	
IV.				E	K_1	K_2

Jelölések:

E = az RKR elkészítése, a kipróbálás előkészítése

K_1 = a kipróbálás első éve K_2 = a kipróbálás második éve

A szakközépiskolai kísérleti RKR kidolgozásánál a kiindulópontot a jelenleg érvényes tanterv adta. Ezért a kipróbálásnak az is célja volt, hogy feleletet adjon a bevezetett tantervek jóságára és hatékonyságára. A kapott feleletek alapján van lehetőségünk arra, hogy a kipróbálás tapasztalatait fel tudjuk használni egy tantervi korrekció elvégzésére (természetesen más információk mellett), és így az RKR egy későbbi tantervi reform kiindulópontja is lehet.

Nem feledkeztünk meg az RKR céljainak megfogalmazásánál arról sem, hogy a tantervkészítésre kidolgozott elmélet és módszer (2) az RKR-ek készítése és kipróbálása során nagyon fejlett fokon valósul meg. A készítés és kipróbálás, a kipróbálás és készítés azonos időben, egymást mindig kiegészítve, magasabb szintre emelve kézzelfogható közelségbe hozta azt a tantervkészítésnél – és más iskolai dokumentumkészítésnél is – ideálisnak tekinthető helyzetet, amikor az elméleti elképzeléseknek megfelelő dokumentum ellenőrzésére a gyakorlatban többször is lehetőség nyílik. Pontosan ez utóbbi cél megvalósítása indokolta, hogy az RKR-t kipróbálók és véleményezők körét a lehető legszélesebbre tágítsuk.

1978-tól évfolyamonként felmenő rendszerben bevezetett új szakközépiskolai tantervek jelentősen továbbléptek ugyanazon az úton, amelyet a tantervek korszerűsítése érdekében még a 60-as években elkezdtünk, mégsem lehet elmondani, hogy célrendszere (amelynek része a követelményrendszer is) minden vonatkozásban kellően differenciált és részletezett (pontos) lenne.

Az új szakközépiskolai tantervek is kerettantervek és nyitottak. Ez azt jelenti, hogy a tanterv szerkezetének alapvető módosítása nélkül van lehetőség az egyes részek precízebb kidolgozására, az alkalmazás során jelentkező kérdések megválaszolására. Ezt a munkát az Országos Pedagógiai Intézetben éppen a követelmények pontosításával és részletezésével kezdtük el.

Ez bátorított, amikor az RKR kidolgozásában újabb és újabb szempontokat vettünk figyelembe, gyakorlatokat próbáltunk ki. Ilyenek azok a kísérletek, amelyek a céltaxonómiai felépítést mind egyszerűbbé, és a gyakorlatban is viszonylag könnyen alkalmazhatóvá teszik, továbbá a motoros gyakorlatok módosítására, kibővítésére irányulnak (lazaság, kötélmászás, Cooper-teszt), a torna, az atlétika, a sportjátékok tudásszintjének megállapítását célozzák, és az edzéselmélet tanórai konkrét megvalósításához adnak módszertani segítséget.

A tanterv képességfejlesztő anyagának tudásszintjét mérő motoros gyakorlatok tudásszintjét 1974-es felmérések alapján állapították meg a gimnáziumi és szakközépiskolai minta alapján közösen. Az eltelt időszak szükségessé teszi, hogy azokat újramérjük, szakközépiskolai tanulók mintáján is megállapítsuk, és ha szükséges, szintjüket megváltoztassuk. Az RKR kipróbálását összekapcsoltuk a motoros gyakorlatok eredményének újramérésével.

A szakközépiskolai RKR-ek kipróbálásának egyik célja, hogy valamennyi mérhető tudáshoz szakközépiskolai tanulók felmérése alapján adatokat gyűjtsön és speciális, objektív viszonyítási szinteket állapítson meg. Erre a felmért adatok számítógépi feldolgozása és értékelése után lesz majd lehetőségünk.

Általános tapasztalatok

Elmondhatjuk, hogy a kísérlet színvonala megfelelő volt, jól szolgálta a fenti célok megvalósulását. Évről évre figyelembe vettük a kísérletben részt vevő tanárok véleményét, javaslatait. Nagy öröm volt látni, tapasztalni azt a változást, ahogyan az RKR befolyásolta a tanárok gondolkodásmódját. Tudatosabban végezték munkájukat. Szinte kivétel nélkül megállapították – a többletmunka ellenére –, hogy szívesen vettek részt a kísérletben, sok új tapasztalattal lettek gazdagabbak. Fontos következtetéseket vonhattak le ők is, és a kísérlet irányítói is az ötéves együttműködésből. A tanári vélemények közül vett idézetek is a fentieket bizonyítják: „Az RKR nagyon munkaigényes a tanulók részéről és a tanár részéről egyaránt. Nagyon pontosan, tervszerűen kell dolgozni, hogy a tantervi követelményeknek is eleget tudjunk tenni, ugyanakkor a felmérése-

ket is a valóságnak megfelelően végezzük, és nem utolsósorban a játék soha ne maradjon el a fentiek miatt. Ezért a munkába szorosan be kell kapcsolni a tanulókat adatok mérésére, rögzítésére, csapatfoglalkozásokon az önálló, aktív gyakorlásra. Szívesen veszek részt a kísérletben, érdekesnek, hasznosnak tartom. A következő években is szeretném folytatni a munkát." *(Jakab Lajos,* Budapest, 1979.) *Hólya Istvánné* írja: „Az évi felméréseket átnézve, számomra is érdekes tanulságokkal szolgált. Szakközépiskola lévén – üzemi gyakorlaton – eléggé nehéz fizikai munkát végeznek a tanulók, különösen felsőtestük erősödött. A felmérésekből mindez kirajzolódott. Viszont ezzel párhuzamosan megállapíthattam, hogy inkább visszafejlődött a ruganyosság, a lábizomzat fejlődése. Tehát jövőre sokkal intenzívebben kell majd az utóbbiakat foglalkoztatnom." (Budapest, 1979.)

Fontos következtetéseket fogalmazott meg *Lovas Ferenc* kolléga Szegedről, 1981-ben: „...lehetővé teszi a tanulók teljes megismerését, biztosítja a tanulók önismeretének fejlődését, kialakul önkontrolljuk, becsvágykeltő, és jelenlegi fiataloknál már ritkán tapasztalható virtust is felébreszti. Úgy érzem, hogy a tanulók és sok esetben a más szakos tanárok szemében is növelte a testnevelés jelentőségét és rangját."

A tanulók írásos véleménye is mutatja érdeklődésüket az újszerű feladatok iránt: „Jó, hogy jegyezzük az eredményeket, mindenki többet akar teljesíteni, mint korábban... Ösztönzőleg hat ránk... Megmutatják, milyen területen kell nagyobb odaadással, akarattal dolgoznunk... Mindenkinek világosabb, mire képes... Reálisabb az osztályozás, és a gyengébb képességűeket is sarkallja." *(Bajusz Katalin,* Szolnok, 1981.)

Megállapíthatjuk, hogy a szaktanárok többsége rendkívül lelkiismeretesen, feszített tempóban elvégezte a kért feladatokat. Egyre jobban belejöttek a munkavégzésbe is, és az RKR szellemében való gondolkodásmódba is. Az öt év alatt készített szaktanári jelentések fokozottan színvonalasabbak, tartalmasabbak lettek, sok tapasztalat, használható vélemény gyűlt össze bennük.

A kipróbálás megszervezése

A kipróbálás résztvevői:

Ahhoz, hogy a kísérleti RKR tapasztalatai, felmérései országos következtetések levonására alkalmasak legyenek, szükséges a *kipróbálást végző minta reprezentatív kiválasztása.* Vonatkozik ez az általános tapasztalatokra is, de különösen fontos, ha a tudásszinteket matematikai módszerekkel határozzuk meg.

A szakközépiskolai RKR kipróbálásának első évében (1978-ban) a kiválasztásra nem volt lehetőségünk, a kipróbálás testnevelésből is a közismereti tantárgyakkal együtt a központilag előre felkért 10 iskolában történt. (Testnevelésből végül is 11 osztállyal indultunk). Az első év tapasztalatai azt mutatták, hogy a tantárgy sajátosságait jobban figyelembe kell vennünk. Szükséges, hogy a minta nagysága az össznépességhez igazodjon, hogy a lány- és fiúosztályok arányos létszámmal vegyenek részt, és figyelembe kell venni a tanulók szakma és lakóhely szerinti arányát is. Ezért az 1979/80-as tanévben kértük a létszám felemelését.

Ezeknek a szempontoknak érvényesítésével változtattuk meg a második évben a mintát. A véletlenen alapuló kiválasztást, az úgynevezett rétegezett (többlépcsős) mintavételi eljárást alkalmaztuk. (4)

Először meghatároztuk a reprezentatívitáshoz feltétlenül szükséges tanulók minimális számát nemenként.

Kiinduló pontunk a szakközépiskolai tanulók száma volt. Az 1977/78-as tanévben (az 1977. szeptember 15-i állapot) a szakközépiskolákba összesen 30 916 első osztályos tanuló iratkozott be. A leányok száma 15 972 az összes I. évfolyamos szakközépiskolás 51,7%-a. A tanulók 247 szakközépiskolába jártak. Ha az osztályátlag 30 tanuló (x=33,7), akkor 19 osztályba jár a tanulók kb. 2 százaléka (kb. 618 tanuló). Tehát 20 osztály (10 lány- és 10 fiúosztály) kiválasztása volt a mínimum.

Az RKR kipróbálása 5 évig tartott, joggal lehetett „lemorzsolódásra" számítani, ezért a kipróbálók körét az I. évfolyamban feltétlenül a szükségesnél és az elégségesnél magasabban állapítottuk meg.

Ezt követte annak megállapítása, milyen az iskolák területi és létszám szerinti elhelyezkedése (egyrészt fővárosi, nagyvárosi, városi iskolák; másrészt kis, közepes, nagy létszámú iskolák). Igyekeztünk az iskolák létesítményfeltételeit is figyelembe venni a kiválasztásnál. Vannak például olyan iskolák is a mintában, ahol nincs tornaterem vagy megfelelő szabadtéri gyakorlóhely. (5)

Fontos szempont volt a mintavételnél a szakközépiskolai tanulók szakmák szerinti aránya is. Ennek meghatározására a következő arányszámokat használtuk.

Ipari, építőipari:	9
Mező- és erdőgazdasági:	3
Közlekedési:	1
Postaforgalmi:	1
Kereskedelmi:	1
Vendéglátóipari:	1
Közgazdasági:	4
Egészségügyi:	3
Óvónői:	2
Művészeti:	1

A minta nagyságát és reprezentatívitását tovább növelte, hogy a kipróbáló tanárok az 1980/81-es tanévben még egy osztályt vontak be a kísérletbe, és bekapcsolódtak a munkába a szakközépiskolában tanító megyei szakfelügyelők is.

A szakközépiskolai RKR kipróbálásában összesen résztvetteket az alábbi táblázat mutatja:

A kipróbálás személyi és tárgyi feltételei

A kísérletben összesen 39 testnevelő tanár (közöttük 17 kolléganő) vett részt (közülük öten középiskolai szakfelügyelők). (5) Harmincnégyen Testnevelési, öten Tanárképző Főiskolát végeztek. Diplomájukat 1951 és 1979 között szerezték, egyenletes gyakorisági eloszlásban. Tehát a tanárok tanítási tapasztalatukat tekintve, a gyakorlott és a teljesen kezdő tanár egyaránt kipróbálta az RKR-t.

Az iskolák tárgyi feltételeit táblázatos formában mutatjuk be.

Iskolák	Tanárok száma	Szakmák	Osztályok	A tanulók száma		
				fiúk	lányok	összesen
46	47	37	78	1303	1080	2383

Megjegyzés:
1981–83 között a létszám csökkent, kimaradt 8 iskola 11 osztálya, összesen 318 tanuló

Fedett létesítmények:

Tornaterem van:	+Tornaszoba	+Kondicionáló terem	Tornaszoba van	+Kondicionáló	Nincs fedett gyak. helye
30	3	7	7	1	2

Szabadtéri létesítmények:

Sportudvar		Sportjátékokhoz		Atlétikához	
van	nincs	jó feltételek	nincsenek feltételek	megfelelő feltételek (kivétel: hosszú távú futás)	nincsenek feltételek
37	2	36	3	37	2

Iskolán kívüli létesítményt rendszeresen 10 iskola, alkalmanként 26 iskola használ

A kísérleti osztályok minősítése

Az osztályok fegyelme, munkafegyelme, tantárgyhoz való hozzáállása a kartársak véleménye szerint általában jónak minősíthető. Egy-két változó fegyelmű, hozzáállású osztályról olvashatunk a jelentésekben. Kiemelik a tanárok, hogy a kísérleti osztályok más osztályokhoz viszonyítva sokkal fegyelmezettebben dolgoztak. Mindez azzal a megjegyzéssel érvényes, hogy a IV. évfolyamon már egy kicsit többen lazítottak. Mindössze egy osztály hozzáállását jellemezte érdektelenség, és egy osztály hozzáállása volt gyenge minőségű. A mozgásügyességükről, a tanulás-ügyességükről már nem lehet ilyen egységes képet alkotni. Itt már több a közepes-átlagos, illetve gyenge minőségű osztály.

A szakközépiskolai RKR-ek felépítése taxonómiája

Az első éves szakközépiskolai RKR-t már a szakmunkásképző iskolák RKR készítés és kipróbálás tapasztalataival a hátunk mögött kezdhettük el.

A következő években pedig tartalmilag és szerkezetileg is jelentősen átdolgoztuk, átalakítottuk a kísérleti dokumentumot. Az alapdokumentumot, a változások irányát és nagyságát korábbi írásainkban részletesen bemutattuk, a terminológia szabatos értelmezését pedig részletesen, konkrét példákkal illusztráltuk, (3) ezért most megelégszünk a lényeges elemek kiemelésével és utalásszerű bemutatásával.

Az RKR kiegészítő része az iskolai dokumentumcsaládnak. Az Alapelvek a szakközépiskola egészére vonatkozik, a nevelés általános kérdéseit tartalmazza. A tanórai (tantárgyi nevelési és oktatási tervek, a tantervek), továbbá a tanórán és az iskolán kívüli nevelés tervei az Alapelvek megvalósítására adnak kötelező érvényű útmutatást, lehetőséget.

A testnevelés tantervet (A tanórai nevelés és oktatás terve. Testnevelés) egyrészt az RKR, másrészt a Testnevelés Teljesítményfüzet szervesen egészíti ki.

Az *RKR a testnevelő tanárok számára készül.* A tantervi követelmények felbontásával részletes, pontos megfogalmazásával a tudásszint értékeléséhez, méréséhez szükséges feladatokkal (gyakorlatokkal, próbákkal) és a feladatokhoz adott országos tudásszint-táblázatokkal módszertani segítséget nyújt a tantervi célok és feladatok adekvát megvalósításához, a tanítás-tanulás folyamatának megismeréséhez, a tanulók tudásszintjének méréséhez.

A *Teljesítményfüzet a tanulók számára készült.* Ebben is megtalálhatók a tantervi célok jobb megvalósítását segítő legfontosabb követelmények és feladatok, természetesen azokat a tanulók életkorának és iskolatípusának megfelelően kidolgozva.

Szorosan kapcsolódnak a dokumentumcsaládhoz a tantervi célok eredményes megvalósítását segítő módszertani útmutatók, a tanórán kívüli sportfoglalkozások terve (tömegsportfoglalkozások, sportkör) és a középiskolás versenyek programja.

Az elsőként elkészített szakközépiskolai RKR-ek alapját a Bloom céltaxonómia általunk is ismertetett formája adta. (3) Utalunk arra, hogy Bloom céltaxonómiája részletesen a „kognitív szférára" kidolgozott. Kádárné Fülöp Judit és Nagy Tamás tesznek kísérleteket arra, hogy a céltaxonómiát az affektív és a pszichomotoros területeken is értelmezzék. Ez utóbbi formát már közvetlenül is fel lehetett használni a szakközépiskolai RKR-ek kidolgozásánál. (3)

Jellemzője ezeknek a taxonómiáknak, hogy céljai hierarchikusan rendezettek. Az előbbi előzménye, feltétele az utóbbinak. Ugyanakkor a taxonómiák készítői hangsúlyozzák, hogy a céloknak általuk leírt rendje nem alkalmazható merev sémaként, mert a célok mindhárom területén a célok merev hierarchikus értelmezése, következetes alkalmazása nem tükrözi adekvátan a valóságos kapcsolatokat.

A szakközépiskolai RKR-ek készítése és kipróbálása csak erősítette azt a felfogásukat, hogy a testnevelésben a tudásszintek nem alkotnak merev hierarchikus rendet, azok sokszor egymás mellett állnak, pontosan a tanítási anyagtól függően.

A szakközépiskolai második, de különösen a harmadik és a negyedik osztályos RKR készítésénél azért mutatkozott ez a kérdés fontosnak, mert szükséges volt az általános nevelési és sportműveltségi területeken is az évfolyamok

közötti pontosabb különbségtételre. A különbségtevés azonban nehéznek bizonyult, mert az ötös tagoltságu szintezés sokszor volt „mesterkélt." A gyakorló tanárok tanórai munkájától gyakran távol állt.

Ezért a követelményszintek megállapításánál és megfogalmazásánál alapvető változást jelentett, hogy azok számát évről évre csökkentettük, terminológiájukat módosítottuk. A szintek számának mérséklése jelentősen csökkentette ugyan a differenciált megítélés lehetőségét, de pontosan a szintek számának csökkentése biztosította a követelményszintek egyértelmű megfogalmazását, majd az így megfogalmazott szintek objektív tanári értelmezését és közvetlen tanórai felhasználását.

A szakközépiskolai harmadik és negyedik osztályra kialakított taxonómiai rendet táblázatos formában mutatjuk be.

A követelmények területe	A követelmények szintje, terminológiája
Nevelési követelmények (Érzelmi-akarati terület)	1. „Működjenek együtt a tanulók a tanárral a ... célkitűzés vagy feladat megoldásában." (Együttműködés, nyitottság, befogadás) 2. „Azonosuljanak a tanulók a ... célkitűzéssel, feladattal. (Azonosulás, értékképzés, értékrendszer kialakítása) 3. „A tanulók viselkedésében mutatkozzon meg (végezzék szabadidejükben is, a ... célkitűzésből adódó feladatokat." (Viselkedés, magatartás)
Az ismeretanyag követelményei:	
a) Motoros követelmények (Pszichomotoros terület)	1. „Segítséggel végezzék a tanulók a feladatot" (Utánzás) 2. „Önállóan végezzék a tanulók a feladatot." (Külső vezérlés, jártasság) 3. „Alkalmazzák a tanulók a gyakorlatot a valóságos, sportszerű helyzetben versenyen." (Belső vezérlés, készség)
b) Értelmi követelmények (Kognitív terület)	1. „Ismerjék fel a tanulók ..." (Felidézés, rutineljárások) 2. „Értsék meg a tanulók ..." (Megértés)

A követelményrendszer két nagy egységből áll:

I. A követelményeket a most bemutatott területeken és szinteken két nagy egységben dolgoztuk ki.

1. Az első halmazba azok a követelmények tartoztak, amelyek a *tanév egészére* vonatkoznak.
2. A követelmények másik halmaza szorosan kapcsolódik egy-egy *konkrét tantervi anyaghoz.* A felépítés, a leírás is igazodik a tanterv törzsanyagához (kiegészítő anyag nem szerepel az RKR-ben):
   rendgyakorlatok,
   képességfejlesztő gyakorlatok,
   atlétika,
   torna,
   sportjátékok,
   téli foglalkozások szabadban.

II. A követelményeket szervesen egészíti ki az a fejezet, ahol az értékelés eszközeinek a leírása és a mérési utasítások szerepelnek. (1,3)

Az RKR kipróbálásának általános tapasztalatai

A nevelési követelményeket (a nevelés érzelmi-akarati területe) a tanárok kevésbé érzik megfoghatónak akár a szintezés, akár a tanulók minősítése, elbírálása szempontjából tekintjük. Ezzel együtt többen úgy vélik, hogy „jól épülnek egymásra a szintek, érthetőek, az oktató-nevelő munkában megvalósíthatóak." *(Jakab Lajos,* Budapest, 1981.) Elgondolkodtató *Megyei Sándor* véleménye és javaslata (Budapest, 1982): „A neveltségi szintet, ha mérni akarjuk, a tanulókat be kell sorolni a három különböző szintű kategóriába. (1. Működjenek együtt! 2. Azonosuljanak a feladattal! 3. Viselkedésükben mutatkozzon meg!), esetleg egy negyedik „szintet" képviselnek azok, akik nem is hajlandók együttműködni a tanárral. Figyelni kell és észre kell venni, ha valaki egy szinttel feljebb került, és ezt honorálni kell szorgalmi vagy tantárgyi osztályzattal, dicsérettel stb. Ezek az értékelések, besorolások, átsorolások az osztály közvéleményének bevonásával is történhetnek, a felső szintre sorolásban szava lehet az ODB-nek, az osztály-sportfelelősnek, a csapatvezetőnek stb. Egy tanévben az egyik osztályban ki lehetne próbálni. A neveltségi szinteket nem lehet időszakokra bontani, és egy-egy szintet egy-egy időszak vagy tanév feladatául kitűzni. Minden időszakban lesznek tanulók mind a három szinten... A fejlődést, a nevelés hatékonyságát az mutatja, ha negyedik évfolyamra a tanulók többsége a „viselkedési" szintre kerül, holott az első osztályban még csak „együttműködtek." Elképzelt példát is ír Megyeri kolléga egy 30 fős osztályra:

Évf.	Neveltségi szintek			
	1.	2.	3.	4.
I.	6	16	6	2
II.	2	10	10	8
III.	1	6	10	13
IV.	–	2	8	20

Egy évvel később, 1983-ban saját IV. osztályos tanítványait megpróbálta neveltségi szintjük szerint besorolni:

„46 tanulóból –
3 nem működik együtt,
6 együttműködik,
24 a feladattal azonosul,
13 a testnevelési ismereteket viselkedésükben hordozók."

Vincze Csaba (Budapest, 1983.) véleménye szerint „...a nevelési célok elérésének legjobb módszere a versenyeztetés. A versenyeztetés lépcsőfokai a következők voltak:

– a *korábbi tudásszinthez képest nyújtott teljesítmény,* a versenytárs ebben az esetben a gyerek önmaga volt;
– *tanórai versenyek,* lehetőleg állandó összetételben megszervezett csapatokban; ezt a formát főleg a labdajátékokban használtam, de bevált pl. magasugrásban is, ötös vagy tizes átlag formájában;
– házi, *osztályok közötti versenyek,* ahol nemcsak a legjobbak kaptak lehetőséget, hanem mindenki, és olyan lebonyolításban, amely a „kiütéses" vereségeket kizárta (irányított sorsolással);
– *szakosztályi versenyek,* ahol valóban a legjobbak vettek részt, de a bekerülésért állandó verseny folyt.

Ennek a rendszernek a legfőbb hajtóereje az elismerés megszerzése. A teljes tanári munkát döntően és alapvetően meghatározhatja, hogy mennyire sikerül ezt felhasználni, mennyire sikerül az elért eredményeket az iskola társadalmában státusszimbólummá fejleszteni."

Réthy Gyuláné (Budapest, 1981) javasolja, hogy fogalmazzuk meg nevelési követelményként a következőt: „Legyenek tájékozottak a tanulók a jelentősebb versenyekről, eseményekről (világ-európai-magyar)!"

A motoros követelményeket (a nevelés pszichomotoros területe) a szaktanárok általában megfelelőnek és megvalósíthatónak tartják. Az első változatokban szerepelt még a „Váratlan helyzetben végezzék a tanulók!" szint, de több tanár megjegyezte, hogy ezt csak néhány sportágban, néhány feladatnál írhatjuk elő követelményként. Általában nem jutnak el erre a szintre tanulóink. Ezért az 1981/82-es RKR-ben már ilyen követelményszintet nem fogalmaztunk meg.

Több tanár javasolja, hogy kerüljön be a követelmények közé az önálló gyakorlatsor összeállítása, sőt a III–IV. évfolyamon a gyakorlatsort önállóan le is tudják vezetni, vezényelni. Ezt a követelményt *Bodor Barnáné* (Veszprém, 1983.) még konkrétabban is előírná: beállítana egy gimnasztikai gyakorlatsort az RKR felmérései közé, amelyben meg kell követelni a pontos nyújtott kartartást, a nyújtott zárt ujjtartást, a pontos törzsmozgást. Javaslatát azzal indokolja, hogy a középiskolába úgy kerülnek a gyerekek, hogy a fentiekkel nincsenek tisztában.

Az értelmi követelmények (a nevelés kognitív területe) négy szintjét az első években kissé magas követelménynek tartották a kollégák. Javaslataikat figyelembe véve csökkentettük a szintek számát, és végül az értelmi követelményekét két szintben határoztuk meg. *Holes István* (Zalaegerszeg, 1982.) véleményét és javaslatát szeretnénk idézni: „Az értelmi követelmények szintézése is módosult a korábbihoz képest. Egységesebb, áttekinthetőbb lenne a szintezés és a megfogalmazás is, ha minden területen hármas szintezés lenne." Táblázatos formában is bemutatja elképzelését:

„Követelmény:	1. szint	2. szint	3. szint
A) Nevelési	Együttműködés	Azonosulás	Viselkedés
B) Motoros	Jártasság (Segítséggel)	Készség (Önállóan)	Képesség (Alkalmazzák)
C) Értelmi	Ismeret (Ismerje, idézze fel!)	Megértés (Értse meg!)	Alkalmazás (Alkalmazza, értékelje!)

Figyelembe kell vennünk *Jakab Tiborné Csükre Éva* (Budapest, 1980.) véleményét: „amit az általános iskolában már megtanultak a tanulók, magasabb szinten követeljük meg. Például ≫Ismerjék fel az egysoros vonal és az egyes oszlop közötti különbséget!≪"

Érdemes idéznünk *Megyeri Sándor* (Budapest, 1983.) összegező véleményét az értelmi követelményekkel kapcsolatban: „Az értelmi követelmények értékelését tekintve négy év alatt el kell érni a különféle testgyakorlatok elméleti ismereteinek olyan szintjét, hogy saját maga kondícionálását önállóan, célirányosan el tudja végezni. Ismerni kell a gyakorlatok élettani hatását, az optimális hatáshoz szükséges terhelés mértékét és a speciális céloknak legjobban megfelelő gyakorlatokat. A kondícionálás ugyanis nemcsak általános célból történhet, hanem pl. munkahelyi ártalom, lúdtalp vagy egyéb deformitásra való hajlam, testsúlyfelesleg, légzési-keringési-emésztési panaszok stb. esetén is. Az ilyen irányú ismeretek felmérésére a tanulók önállóan vezényelnek, és bemutatnak az osztálynak kb. 6–8 perc kitöltésére alkalmas gyakorlatsort. Véleményem szerint a középiskola III. évfolyamán már tudni kell általánosan kondicionáló, a IV. osztályban pedig speciálisan kondicionáló gyakorlatsort végezni. Ennek értékelése nem okozhat gondot akár jegyek, akár pontok formájában.

Ide sorolom még a sportágak versenyszabályainak ismeretét, ami folyamatosan is, alkalomszerűen is (teszt) mérhető, valamint az általános sportműveltségi ismereteket, melyeket a Testnevelés teljesítményfüzetek is tartalmaznak."

IRODALOM, HIVATKOZÁSOK

1. Testnevelés követelményrendszerek:
Nagy Sándor: Részletezett követelmény- és eszközrendszer a szakközépiskolák I. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat, OPI. 1978.
Fehér Valéria: Részletes kísérleti követelményrendszer a szakközépiskolák I. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat. OPI. 1979.
Nagy Sándor: Részletes kísérleti követelményrendszer a szakközépiskolák II. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat. OPI. 1979.
Fehér Valéria–Nagy Sándor: Részletes kísérleti követelményrendszer a szakközépiskolák II. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat. OPI. 1980.
Fehér Valéria–Nagy Sándor: Részletes kísérleti követelményrendszer a szakközépiskolák III. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat. OPI. 1980.
Nagy Sándor: Részletes kísérleti követelményrendszer a szakközépiskolák III. és IV. osztályai számára. Testnevelés. Kézirat. OPI. 1981.

Megjegyzés:
A IV. évfolyam második kipróbáló évében részben a gimnáziumok számára készített RKR szerint dolgoztak a kipróbáló tanárok.

2. *Lewy A.:* Hogyan értékelhetők a tantervek? in.: Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975.

3. *Nagy Sándor:* Szakközépiskolai tanulók véleménye a sokoldalú felkészültségről. A testnevelés tanítása. 1982. 1. szám
Nagy Sándor: A középiskolai részletes követelményrendszer I., II., III. A testnevelés tanítása, 1979. 2., 3., 4. szám
Nagy Sándor: A gimnáziumi részletes követelményrendszer I., II., III. A testnevelés tanítása. 1982. 3., 4., 5. szám
Nagy Sándor: Az általános iskolai részletezett követelményrendszer. A testnevelés tanítása. 1982. 2. szám.

4. *Köves Pál–Párniczky Gábor:* Általános statisztika. Kézirat. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.

5. A kipróbálásban résztvevők névsora: akiknek ezúton is megköszönjük részvételüket és tevékeny segítségüket a kipróbálásban.

I. kipróbálás:

Csányi Rajmundné Bólyai J. Textilipari Szakközépiskola, Budapest
Nagy Tamásné Bem J. Óvónői Szakközépiskola, Budapest
Kátainé Cseh Mária Csokonai V. M. Gimnázium és Óvónői Szakközépiskola, Csurgó
Jakab Tiborné Csürke Éva, Rudas László Közgazdasági Szakközépiskola, Budapest
Dévai Edit Radnóti M. Közgazdasági Szakközépiskola, Pécs
Tárnok Dezső Irinyi J. Vegyipari Szakközépiskola, Budapest
Sasvári Andrásné Széchenyi István Közgazdasági Szakközépiskola, Nyíregyháza
Tenkei Antal Kertészeti Szakközépiskola, Gyula
Bodor Barnáné Alumíniumipari és Vegyipari Szakközépiskola, Veszprém
Sydó Tibor Petőfi S. Egészségügyi Szakközépiskola, Pápa
Timár Miklós Közlekedésgépészeti Szakközépiskola, Budapest
Megyeri Sándor Ságvári E. Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest
Walter György Egressy Gábor Szakközépiskola, Budapest
Vincze Csaba Mechwart András Ipari Szakközépiskola, Budapest
Farkas Sándor Berzeviczy G. Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola, Miskolc
Bodrogai Gyula Bottyán János Finommechanikai Szakközépiskola, Esztergom
Kovács Imre Latinka Sándor Gépészeti Szakközépiskola, Szombathely
Holes István Dimitrov Építőipari Szakközépiskola, Zalaegerszeg
Fábián Lajos Róth Gyula Erdészeti Szakközépiskola, Sopron
Takács József Nagyváthy János Mezőgazdasági Szakközépiskola, Keszthely
Galambos János Kereskedelmi Szakközépiskola, Eger
Harsányi László Közgazdasági Szakközépiskola, Tatabánya

II. kipróbálás:

Hólya Istvánné Bercsényi Miklós Élelmiszeripari Szakközépiskola, Budapest
Dékán Rezsőné Asztalos János Kertészeti és Földmérési Szakközépiskola, Budapest
Nagy Lukácsné Petrik Lajos Vegyipari Szakközépiskola, Budapest
Gergelyné Németh Margit I. István Közgazdasági Szakközépiskola, Budapest
Szabados Tiborné Kulich Gyula Ruhaipari Szakközépiskola, Budapest
Türgyei Jánosné Táncsics M. Gimnázium és Óvónői Szakközépiskola, Kaposvár

Bajusz Katalin Vásárhelyi P. Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola, Szolnok
Nagy Erzsébet Széchenyi I. Közgazdasági Szakközépiskola, Komárom
Erdős Lászlóné Egészségügyi Szakközépiskola, Békéscsaba
Ömböly Attila Petrik Lajos Vegyipari Szakközépiskola, Budapest
Jakab Lajos Vendéglátóipari Szakközépiskola, Budapest
Szopos Gábor Zipernovszky Károly Ipari Szakközépiskola, Pécs
Prak Géza Zalka Máté Gépipari Szakközépiskola, Miskolc
Szigetvári János Vak Bottyán János Ipari Szakközépiskola, Gyöngyös
Lovas Ferenc Bebrits Lajos Szakközépiskola, Szeged
Dr. Ágfalvi Mihályné Ybl Miklós Gépészeti és Közl. Gép. Szakközépiskola, Székesfehérvár
Kiss Ernő Landler Jenő Finommechanikai Műszeripari, Közlekedésgépészeti Szakközépiskola, Debrecen
Hortobágyi Ferenc Hámán Kató Mezőgazdasági Szakközépiskola, Kőszeg
Réthy Gyuláné Vági István Építőipari Szakközépiskola, Budapest
Dancs István Hevesi Ákos Szakközépiskola, Szombathely
Marancsics Imre Deák Ferenc Szakközépiskola, Zalaegerszeg
Bodnár Ferenc Lőwy Sándor Gépipari Szakközépiskola, Vác

Ritmikus sportgimnasztika

Boros Jenő felvétele

A testnevelés tantárgyban bevezetett nevelési és oktatási tervek beválásáról, a gyakorlati munka tapasztalatairól II.

DUBECZ JÓZSEF – NAGY SÁNDOR

Az *MSZMP 1972. június 15-én* adta ki az állami oktatással foglalkozó *határozatot.* A párthatározat azt is megszabta, hogy a 70-es évek második felében új tanterveket kell készíteni és bevezetni.

A tantervek elkészítésének munkálatai a *Tantervi Főbizottság* (OM) „Az oktatás tartalmi korszerűsítésének elvei és a tantervi munkálatok vázlatos ütemterve 1973–1978" című anyagának iránymutatása szerint kezdődtek el. Elvi és részletkérdésekben a Tantervi Főbizottság további állásfoglalásai, rendelkezései voltak meghatározóak.

Az *1973–74. évi OPI Munkaterv* előírta a Kormány döntése alapján a köznevelés fejlesztését szolgáló munkálatok kidolgozását, a 70-es évek végéig esedékes tantervi reform irányelveinek kidolgozását, megvitatását, véglegesítését.

Az OPI munkaterv lebontásaként (1973. szept. 28-ig) a „testnevelés" is elkészítette saját feladatrendszerét a munkavégzéshez. *(1)*

A testnevelés tanterveket, az említett dokumentumok és munkatervek irányelvei és ütemtervei szerint a *Testnevelés Tantervi Bizottság* és az *OPI Testnevelési Tanszéke* közösen alkotta meg. *(2)*

Általános kérdések

Az új testnevelés-tantervek cél-feladatkövetelmény rendszerének kidolgozásakor több szempontot kellett figyelembe venni és egyeztetni.

1. A hazai *tantervek történeti* fejlődésének tanulmányozása rámutatott, hogy a 60-as évek elején koncepcióváltás kezdődött, amire továbbfejlesztési igény volt.
   Ezt jellemzi a következő idézet: „A képességek fejlesztésein túlmenően a testgyakorlatokban a tipikusat, a felkészülésben a mozgásvégrehajtás (technika, taktika) általános lényegét kívánták a tantervek megragadni." *(3)*
2. A *külföldi tantervelméleti* kutatások eredményeinek megismerése – elsősorban az iskolai nevelő-oktató munkában beálló változások értékelése és beépítése céljából. Előtérbe került a tantervek nyitottsága, a későbbi rendszeres testgyakorlás és sport előkészítése érdekében. Egy sokoldalú, általános felkészítés, képzés-, személyiség- és cselekvésközpontú felfogásban.
3. A társadalmi igények és elvárások szintén meghatározóvá váltak, sőt a célok, feladatok és követelmények kijelölésének kiindulási alapját képezték. Ide tartozott az igények mellett az aktuális valóság, a realitás figyelembevétele is.
4. A tantárgyi célokat, feladatokat és követelményeket az adott *iskolatípus és iskolafok* cél-, feladat- és követelményrendszerének alrendszereként kellett kidolgozni.
5. A nevelési és oktatási célokat –feladatokat is közelíteni kívánta egymáshoz az új dokumentum. Meghatározónak tekintették a szerkesztők azt, hogy a tanári és tanulói választhatóság érvényre juthasson.
6. A *tanterv tartalmi összeállításában* több tényező okozott nehézséget.
   a) Igen széles volt azoknak a sportágaknak, illetve mozgásformáknak, módoknak a köre, amelyek megfelelő fizikai aktivitást igényelnek, s ezért alkalmasnak tűnnek a testnevelés céljainak, feladatainak megvalósítására.
   b) A sportágak tartalma jelentősen kibővült, így a sokáig alapvetőnek elfogadott mozgásanyagok elvesztették időszerűségüket, közérdeklődésre nem tarthattak számot. A testnevelés mozgásanyagának tehát követnie kellett a változásokat, azaz a régebben alapvetőnek tartott mozgáskészségek helyett magasabb szintű mozgáselemeket kellett alkalmazni.
   c) Az alkalmasnak ítélt sportágak sokfélesége azt a kérdést vetette fel: vajon milyen tartalom szükséges az iskolai testnevelés céljainak megvalósításához?

Általánosan megfogalmazódott: az iskolai testnevelés egyik célja és feladata a *cselekvőképesség* optimális színvonalú kialakítása, a társadalmi feladatoknak való megfelelés érdekében. A „cselekvőképesség" általános gyűjtőfogalommá vált, amit bizonyít a tartalmát részletező leírás.

1. A testi képességek (erő, gyorsaság, kitartóképesség, és ügyesség) optimálisra fejlett színvonala.
2. A tanterv tartalmát képező sportágak alapvető készségeinek automatizálttá tétele.
3. A cselekvéses feladatmegoldáshoz szükséges elvek és törvényszerűségek tudásszintje (kognitív szféra).
4. A pozitív személyiségvonások (jellemvonások) kialakult volta.

A cselekvőképesség tehát a *személyiség sajátja,* s mint ilyen nem korlátozható csupán annak egyes területeire. Így nem lehet azonos pusztán a képességfejlesztéssel, a készségek tanulásával, a cselekvési elvek és törvények verbális elsajátításával vagy éppenséggel a jellem kialakítására való törekvéssel, hanem *mindezek együttesen határozzák meg* adekvát szintjét. Ilyen formában kapcsolódik a testnevelés az iskolai nevelő-oktató munka személyiségfejlesztő feladatába.

Megfogalmazódnak a *tartalom- és követelményalkotáshoz* irányításul szolgáló elvek is. Egy tantárgynak a társadalmi tapasztalatot (tudást) átszármaztatandó *műveltségtartalommal* is rendelkeznie kell, mert csak ez indokolhatja, hogy *követelményrendszerrel* bírjon, tehát a tanulóktól az elsajátítás meghatározott színvonalát számon lehessen kérni.

A társadalmi feladatokra való felkészítés érdekében történik tehát a cselekvőképesség fejlesztése, ezért lényeges a tartalom, ezért alapvető fontosságú annak indokolása, hogy a különböző sportágakból, melyeket miért választunk ki. Az iskolai tanulókat lényegében a munka, a honvédelem feladataira és az önkéntes sportolásra (egészséges, aktív életmód) kell az iskolai

testnevelésnek felkészítenie, s ehhez kell keresni a megfelelő tartalmat.

Utalnunk kell arra az alaptételre, hogy a szervezetnek a mozgásingerekkel szembeni adaptációja nagymértékben sajátos, ezért nem tehetünk meg *egyetlen* sportágat sem az alapképzés kizárólagos tartalmává, még olyan indoklással sem, hogy ez az általános testi képességfejlesztés célját szolgálja. Képességfejlesztés nincs általában, ezzel szemben többféle tartalom segítségével történő sokoldalú képességfejlesztésről beszélhetünk. Lényeges szempont, hogy a testnevelés mozgásanyagának csak egy része alkalmas *közvetlenül* a gyakorlati életben való felhasználásra, alkalmazásra. A mozgásanyagnak egy másik része azonban különbözik az életben előforduló megjelenési formáktól, így ezeket közvetett módon lehet felhasználni. A közvetettség azt jelenti, hogy a testnevelés tartalmát képező sportágakban *nem az egyes konkrét, hanem a tipikus* feladatok tükröződnek.

A *műveltségtartalom tehát a sportágak egészében* (és nem az egymástól izoláltan elsajátított, eszközként szolgáló mozgáskészségekben) *bontakozik ki,* hiszen a társadalmilag felhalmozott cselekvési tapasztalat ebben az *egészben* rögzült. Aki az atlétikában csak annyit lát, hogy pl. van távolugrás, hármasugrás, magasugrás, és a rekordfeladat teljesítése szempontjából ezeket eltérő technikákkal lehet végrehajtani, az éppen a sportágban rögződött – és a sokféle konkrét feladathelyzetben alkalmazható és alkalmazandó – cselekvési szabályokat, elveket és törvényeket nem fogja észrevenni és megtanulni. Mert a forma ugyan különbözik ezekben az ugrásokban egymástól, de a tartalom – a minél magasabbra, vagy minél távolabbra való ugrás cselekvési elve – azonos, tipikus, tehát bármely hasonló konkrét szituáció megoldásában alkalmazható. De ugyanez elmondható a tornáról és a sportjátékokról is, amelyek oktatásában szintén hasonló felfogás uralkodik.

A tartalom és forma aspektusából tehát ugyanaz a feladat más és más formában jelenhet meg, ezért a tartalmi elemek azonosságának kiemelésével a formai elemek leválaszthatók. A tantervnek a megfogalmazott elvekből következően tartalomválasztásában a célja az lett, hogy a tipikust, az általánosan jellemzőt, a sokféle konkrét helyzetből adódó *cselekvéses feladatmegoldásra* egyaránt alkalmazhatót részesítse előnyben.

E követelményeknek a különböző sportágak feleltek meg, mert műveltségtartalmukat éppen az a felhalmozott társadalmi tapasztalat adja meg, amely – a konkrét helyzetektől függetlenül – a lényeget, a törvényszerűt rögzíti.

A testnevelés-tantervek szerkesztői megállapították, és ezek alapján írták is le, hogy a torna, az atlétika és a sportjátékok hármas bázisa, amely adott életkorban az úszással, illetve a téli időszakokban az ún. téli foglalkozásokkal kibővül, tartalmazza a célok eléréséhez szükséges sportműveltséget.

Természetesen az anyagkiválasztás kérdésében a bizottság és a tanszék nem diktatórikusan, önhatalmúlag járt el. Az új tantervi koncepció kidolgozása és ismertté tétele mellett széles körű verbális és kísérleteken alapuló kutatómunkát végzett, a tantervi anyag – általános vélemények és bizonyítékok alapján történő – kiválasztása érdekében. Konzultációk formájában információkat gyűjtött a tanároktól a tanterv tartalmát képező torna, atlétika és játékok követelményrendszerével kapcsolatosan, és kutatást végzett.

A tantervi tartalmat megalapozó kutatómunka

A már említett 1972. június 15-i párthatározatból fakadóan az új tantervek kidolgozását megelőző kutatómunkaként tervezte a bizottság és a tanszék olyan kísérlet elvégzését, amely az érvényben lévő tanterv tantárgyi célkitűzéseinek az elemzését, és az új tantervek elkészítését, a továbbképzés szervezését is segíti. 1973 szeptemberében az 1974–75-ös tanévre 120 tanulócsoporttal terveztek pedagógiai, pszichológiai, szociológiai és egészségügyi kérdéseket kutató felmérést. Ezen kívül vizsgálatot is terveztek a tanév folyamán az iskolai testnevelés helyzetének elemzésére, különös tekintettel az óraszám növekedésére és a tantervi módosításokra.

A tanszék 1973. december 27-ig kidolgozta a feladatokat alapjaiban megszabó „A tantervi kutatás alapvető szempontjai" és a „Tantervi kutatási tervtanulmány" c. munkákat.

Ezt követően megkezdődött a tényleges szervezés, amelyben az OPI-n kívül részt vettek az MM Testnevelési és Sportosztálya, a Testnevelési Főiskola Neveléstudományi és Testneveléselméleti Tanszékei, továbbá az OTSH

Oktatási és Tudományos főosztályának a testnevelés tagozatos iskolákkal foglalkozó csoportja. Kérték a városi és megyei vezetőket, hogy a kísérletet támogassák, és segítsék a helyi szervezést. Módszertani tájékoztatók segítették a kísérletben részt vevő szakemberek felkészítését, majd ezt követően továbbképző tanfolyamra került sor Miskolcon, 1974. július 1–6. között.

Természetesen a továbbképzési és tantervi kísérlet anyagába már bedolgozásra kerültek az 1972-es párthatározat után napvilágot látott utasítások, dokumentumok, határozatok, javaslatok: Például:

- az MSZMP KB PB 1973. nov. 5-i ülésének jelentése és határozata;
- a tanuló arányos terheléséről kiadott anyag 1973. dec. 30.;
- a javaslatok a tantervek műfaji problémáival kapcsolatban (1974. jan. 18.);
- az oktatás és nevelés folyamatos tartalmi és módszertani korszerűsítésével foglalkozó anyag (1974. IV. 2.);
- az irányelvek a házi feladatok ellenőrzéséhez (MM 1974. febr. 26.);
- a szabad idő és mozgás (OPI 1974);
- a nevelési tervek és tantervek integrálása (OPI 1974. március);
- a fakultatív oktatás lehetőségei iskolarendszerünkben (1974. márc. OPI);
- az iskolai alapműveltség tervezett tartalma az 1990-as években (1974. máj. 8. MTA Elnökségi Közoktatási Bizottsága);
- az iskoláskor előtti nevelés problematikája és tantervi konzekvenciái (1974. máj. 14. ÁITB);
- az irányelvek az általános iskolai tanterv fejlesztéséhez (ÁITB 1974. máj. 31. Tervezet);
- az új tantervek szemléltetőanyagának és eszközrendszerének tervezése (1974. jún.);
- a korszerűsítési elvek és a tanterv típusának (műfajának) összefüggése (1974. jún. 10. OPI).

Érdekes és tanulságos a miskolci tanfolyam programját áttekinteni.

1974. júl. 1. *Hétfő:* A tanfolyam megnyitása. (Nagy Gy.)
Az érvényes tantervek néhány elméleti kérdése. (Burka E.)
Képességtesztek alkalmazása a testnevelésben. (Nagy T.)
Kedd: Konzultáció a követelményrendszerről. (Vezető testnevelők: Jenővári I., játékok; Harmath J., torna; Fenyvesi A., atlétika)
Testnevelés és személyiségfejlesztés. (Dr. Fekete J.)
Személyiségtesztek alkalmazása a testnevelésben. (Dr. Rókusfalvy Pál.)
A megismerő erők (kognitív folyamatok) szerepe és mérésük lehetőségei. (Nagy T.)
Szerda: Honvédelmi ismeretek (egésznapos kirándulás közben, elméleti és gyakorlati képzés-bemutató).
Csütörtök: Konzultáció a követelményrendszerről. (Jenővári I., Harmath J., Fenyvesi A.)
Komplex pedagógiai megfigyelések a testnevelési és sportfoglalkozásokon. (Bíróné dr. Nagy E.)
Testi nevelési és testnevelési szociológia. (dr. Kiss J.)
Szekcióülések:
TF gyakorló iskolák (Arday L);
OTSH tagozatos iskolák (Várady G.);
OPI kísérleti iskolák (Nagy Gy.)
Péntek: Az iskolai testnevelés és sport aktuális kérdései. (Páricska Z.)
Az érvényes rendeletek és határozatok hatása az iskolai testnevelésre és sportra. (Varga S.)
Szombat: A tanfolyam értékelése és zárása. (Nagy Gy.)
A tanfolyamon részt vettek az OPI iskolákból 35-en, az OTSH tagozatos iskolákból 25-en, a TF gyakorló iskoláiból 19-en, összesen 79-en.

A szükséges engedélyek beszerzése és elővizsgálat után az 1974/75-ös tanévben a kísérleti vizsgálat megkezdődött, közel 100 iskola 750 osztályában, mintegy 22 ezer tanuló részvételével.

Mivel az OPI kutatási lehetőségei korlátozottak voltak, az osztály más társintézetek számára integrált kutatási lehetőségeket ajánlott fel a tantervi kísérlet keretein belül. Így bővülhetett a nyert, felhasználható háttéranyag, az információk mennyisége.

A TF vizsgálata:

I. A testnevelés mozgásanyagának elsajátítási, illetve tanítási formái:
   1. „direkt" oktatási (tanulási) folyamat esetében;
   2. „indirekt" oktatási (tanulási) folyamat esetében.

II. A torna, atlétika és sportjátékok mozgásanyagának tanítási azonosságai és különbözőségei.

III. Az óratípus és az óraszerkezet, valamint az órafelépítés sajátosságai a tanítási és a gyakorlási anyag függvényében.

Az OPI testnevelési osztálya kidolgozta az erre vonatkozó felmérési anyagokat is. A *transzferálás* színvonalát, minőségét különösen vizsgálandónak tartotta. Két úton igyekeztek megközelíteni a kérdést.

1. Direkt, ún. sportági módszerrel.
   A torna és az atlétika tananyagának a sportági edzéseken alkalmazott – előkészítő, rávezető stb. gyakorlatok segítségével történő – közvetlen oktatási módja, módszere ennek a lényege. A feltételezések szerint ez is biztosíthatja a megfelelő szintű transzferálás lehetőségét.
2. Indirekt, ún. képességfejlesztő módszerrel.
   Erre vonatkozólag mind az általános, mind a középiskolás tantervben, a torna és az atlétika anyagának osztályonkénti felsorolásában – „Játékos gyakorlatok és játékok", illetve „Gyakorlatok" címszó alatt található volt utalás. A feltételezés szerint a transzferálás mértéke ilyen körülmények között is kedvező lesz.
   Kísérleti útmutató is készült a teljes tananyag, módszer és értékelés értelmezéséhez, az oktatandó anyag részletes leírása mellé.

1974. okt. 21-ig elkészült a tantervi kutatás pontos időrendi táblázata is a feladatok sorrendiségéért és az azok elvégzéséért felelős személyek feltüntetésével.

A kutatási szempontok végül a következők lettek az általános feladatok mellett.

1. Hogyan alakul, formálódik a tanulók személyisége 10–19 éves korban (keresztmetszeti vizsgálat), továbbá van-e eltérés a testnevelés szempontjából a legfelső és legalsó kvartilisba tartozó tanulók személyiségképe között?
   Vv. *dr. Rókusfalvy Pál* kandidátus, a TF Neveléstudományi Tanszékének tanszékvezető főiskolai tanára.
2. A 10–18 éves tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos motívumainak milyen a fejlődési útja? Az érvényben lévő tanterv befolyása a motívumtanulásra. Vv. *Nagy György*, az OPI Testnevelési Tanszékének tanszékvezető főiskolai docense.
3. A mikrokörnyezet (családi közösség, osztályközösség, tanár) befolyásának szerepe a tanulók testneveléssel és sporttal kapcsolatos motivációjára.
   Vv. *dr. Kiss Jenő* a TF. Neveléstudományi Tanszékének adjunktusa.
4. A fizikai alkati tényezők szerepe és befolyása a testnevelési követelmények teljesítésére. (A követelmények teljesítése szempontjából a legfelső és legalsó kvartilisba tartozó tanulók antropometriai mérése.)
   Vv. *dr. Eiben Ottó* OTSI kandidátus, egyetemi adjunktus.
5. A tantervben szereplő torna, atlétika és játék egy-egy tipikus anyagrészével kapcsolatos oktatásmódszertani vizsgálat. Vv.-k: torna, atlétika, testgyakorlati ágakban *Kulcsár Gergely* főiskolai adjunktus, TF Atlétika Tanszék és *Nagy György* OPI, a sportjátékban dr. Istvánfy Csaba főiskolai adjunktus, TF, Testneveléselméleti Tanszék.
6. A cselekvőképesség szintjének mérése tesztek és feladatlapok alkalmazásával. (A várhatóan 20 ezres elemszámú minta alapján nyert adatok alapján kísérlet a standardizálásra.)
   Vv. *dr. Nagy Tamás* főiskolai adjunktus, OPI.
7. Az órákon – megadott szempontok alapján történő – pedagógiai megfigyelések, különös tekintettel az oktatási módszerek és a tanulói aktivitás kapcsolatára.
   Vv. *Nagy György* OPI.
8. A testnevelési szakdidaktikát általánosságban érintő kérdések vizsgálata.
   Vv. *Bíróné dr. Nagy Edit* főiskolai docens, TF Neveléstudományi Tanszék.
9. A tantervekkel kapcsolatos kérdőíves vizsgálat.
   Vv. *Burka Endre, dr. Nagy Tamás* és *Nagy György*, OPI.

A kutatási eredmények feldolgozásának végső határideje 1975. okt. 15. volt.

„A kutatási programokat sikerült végrehajtanunk, az antropometriai mérések kivételével. Ezekhez ugyanis a szükséges feltételeket nem tudtuk biztosítani." – olvashatjuk az OPI Testnevelés Tanszék „Jelentésében" az 1974–75-ös tanévben végzett munkáról. A vizsgált személyek száma – Nagy Tamás területétől eltekintve (22 ezer tanuló) – 2000 tanuló körül mozgott.

Végső összegzésében megállapítható, olvashatjuk a tanszék jelentésében, hogy „...a tapasztalatszerzésben gazdagnak mondhatjuk a tanévi tevékenységünket. Az új tantervek készítésével kapcsolatos feladatainkat határidőre elvégeztük. A Tantervi Bizottság munkájába bevontuk a sárospataki felsőfokú tanítóképző intézet és az öt tanárképző főiskola testnevelési

tanszékét, illetve a Testnevelési Főiskola Torna, Atlétika, és Játék Tanszékét.

A Tantervi Bizottság ülésein a felsorolt intézmények képviselői is részt vettek, és mi is több alkalommal vettünk részt az általuk szervezett megbeszéléseken, hogy a készülő tanterv és a tanárképzésben alkalmazott tartalmi és módszerbeli tényezők közötti szükséges összhangot biztosítani tudjuk."

A megindult és folyamatos tantervi munkát jelentősen befolyásolták az időközben született határozatok, javaslatok és az iskola teljes nevelő munkáját szabályozó általános dokumentumok.

A *Tantervi Főbizottság* 1974. június 11-én tartott ülésén elfogadta, hogy:

- „A különböző tantárgyakban a lehetőségeknek megfelelően 1–2 évvel előbb is meg lehet kezdeni az új tantervek bevezetését, mint ahogy az a felmenő rendszerből következik."
- A tanterveket kerettantervként kell kidolgozni
- Az 1., 2. és 3. osztályban a tanulók teljesítményét az addig kialakultaknak megfelelően folyamatosan osztályozni kell, de a buktatás általában mellőzendő. Az első igazi szelekció kerüljön a 3. osztály végére.
- A minimum követelmény önálló fogalomként nem vezethető be.

A 4. napirendi pont az új tantervek szemléltetőanyagáról és eszközrendszeréről határozott.

1974–75-ben jelentek meg az általános és középfokú iskolák *tanórán és tanórán kívüli nevelési tervei.*

Ez meghatározta, hogy az általános és a középfokú iskola a nevelési céljait a tanórán és a tanórán és iskolán kívüli pedagógiai tevékenység egységében valósítja meg. Kiegészíti, elmélyíti és továbbfejleszti a tanórák nevelő hatását. Lehetőséget ad a sokoldalú egyéni és közösségi tevékenységre. A tanulók életkorának és egyéni sajátosságainak megfelelő játékra, tanulásra és sportolásra, önképzésre, munkára, közösségi-közéleti tevékenységre, esztétikai jellegű foglalatosságra ösztönöz.

Ebben az időszakban dolgozták ki és jelentették meg az *Alapelveket* is, az általános iskola, a gimnázium, a szakközépiskola, a szakmunkásképző iskola nevelőmunkájához.

A Tanszék az előkészítő munkálatokkal párhuzamosan készítette el a tantervi vázlatokat és a provizórikus tantervek birtokában igyekezett állandó visszajelzésekhez jutni.

A tantervi vázlatok elkészítése és fogadtatásuk

A tantervi vázlatot a tantárgyi, az iskolai és a Tantervi Főbizottság, valamint az MTA, a főiskolák, az egyetemek, a szakfelügyelők, a testnevelő tanárok értékelték és véleményezték.

Az előkészítést tehát több szinten és több szakaszban végezték el.

1. – Vitaértekezleteket szerveztek először OPI előadókkal, majd
2. a) 3 megye járási szakfelügyelői és körzeti munkaközösségvezetői részvételével. Cél: a közvetlen szakmai-pedagógiai irányítás szemszögéből felmérni a várható problémákat.
   b) 3 megyében – összesen kb. 60–70 fő részvételével – testnevelő tanári kollektívával a fentihez hasonló vita.
   Cél: a szaktanárok várható problémáinak feltárása.
   c) 2 megyében testnevelési szakképesítéssel nem rendelkező, de testnevelést rendszeresen tanító tanárok részvételével vita. Résztvevők kb. 40–50 fő.
3. – A tantervi anyagot szétküldték véleményezésre, szinte minden jelentős helyre, valamint tanító testnevelő tanároknak szakértőknek, tantestületekhez.

A testnevelés tantervi vázlatokat és a munkaterveket a tanszék és a Testnevelés Tantervi Bizottság az 1974–76-os években többször is átdolgozta.

A tanterv készítése és kipróbálása során élénk véleménycserék alakultak ki. Az új tanterveket – valószínűleg az OPI részéről megnyilvánuló demokratikus, jószándékú ügykezelésből fakadóan – szinte az egész testnevelő társadalom nagy érdeklődéssel várta. Őszinte, „tekintélytiszteléstől" mentes szakmai vitákban alakították, segítették a kollégák és szakemberek e dokumentumok kialakítását. Természetesen a hozzászólók véleményalkotása igen széles skálán mozgott. Voltak igen keményhangú, bíráló, kritikai észrevételek is, és a tervezettel abszolút egyetértő véleménynyilvánítások is. Nézzünk néhány példát, a kialakult viták megismerése céljából.

A *Tantárgyi Főbizottság* a testnevelés készülő dokumentumát pozitívan értékelte: „Az új tantervtervezet – amelynek kísérletezésén az egyéb tárgyak (új tankönyveket igénylő tárgyak) tantervkészítési ütemével megegyezően, a szüksé-

gesnél kevesebb idő jutott – átgondolt korszerű munka. Megfelelően veszi figyelembe az életkori sajátosságokat és a nemek közötti különbségeket. Cél- és feladatrendszere korszerű, az anyag egymásra épülése néhány kivételtől eltekintve (pl. az alsó tagozatos tananyag támasz- és függésgyakorlatai) megfelelő.

Szükséges a közlekedési ismeretek pontosabb meghatározása abból a célból, hogy mennyi valósítható meg testnevelési órán ezekből. A leglényegesebbnek a követelmények vonatkozásában tervezett korszerűsítést tartjuk, mindazonáltal úgy véljük, hogy az új tantervek leglényegesebb előrelépése lenne, ha a Tanterv és Utasítás mellékleteként átlagos tanulóra meghatározott konkrét és részletes szintekből állna a követelményrendszer (vonatkozva a kiegészítő tantervre is). *Az anyagot átdolgozás után elfogadásra javasoljuk."*

A szűkebb szakmai társadalom igen pozitívan fogadta és értékelte az új dokumentumokat. A testnevelő tanárok örömmel fogadták a szabadabb, differenciáltabb anyagkezelés lehetőségét, és sok hasznos, építőjellegű kritikával segítették a szerkesztőket. Értekezleteken, munkaközösségi tanácskozásokon, megbeszéléseken alakították ki véleményüket.

A dokumentumokban megfogalmazott célokkal, feladatokkal egyetértettek.

Az OM Testnevelési és Sportosztályának véleménye: Az új tanterv – amelynek kikísérletezésére a szükségesnél kevesebb idő jutott – átgondolt, korszerű munka. Megfelelően figyelembe veszi az életkori sajátosságokat és a nemek közötti különbségeket. Cél- és feladatrendszere korszerű, az anyag egymásra épülése néhány kivételtől eltekintve megfelelő.

Az OSZTK véleménye, hogy az elkészített tanterv a testneveléssel kapcsolatos problémák megoldására sikeres kísérletnek tekinthető, és nagy előrelépést jelent az érvényes tantervhez képest. Éppen a benne rejlő sokoldalú koncipiáló munka eredményét lehet azonban jogosan félteni nehezen mozduló praxisunktól. Áttörést csak akkor lehet elérni, ha a megszokottól lényegesen eltérő *segédletek is rendelkezésre állnak,* amelyek mintegy „kényszerhelyzetbe" hozzák a tanítási gyakorlatot. Ezért két kiadványt látunk elodázhatatlannak:

1. Az eddigi – jobbára leíró jellegű – tanári kézikönyvek helyett egy valóban korszerű módszertani kézikönyv kiadása.
2. Olyan – tanulóknak szánt – kiadvány, amely az értelmes tanulást, az önképzést, az önkontrollt is lehetővé teszi.

Az MTA EKB Szomatikus Munkacsoportja véleményét, észrevételeit az alábbiakban lehet összefoglalni.

Már a közeljövő tantervei sem nélkülözhetik a *tudományos vizsgálatokat,* felméréseket, a tantervi követelményekhez szükséges objektív információkat. A Munkacsoport ezért továbbra is szorgalmazza, hogy a VI. főirányon belül kapjon helyet egy átfogó, az iskolai testnevelés tanterveit elméletileg alátámasztó komplex vizsgálat, az első ütemben 6–14 éves korig.

A Munkacsoport és a szakértői vélemények egyetértenek abban, hogy az iskolai testnevelésnek a tanulókra gyakorolt hatását valamilyen probarendszerrel ellenőrizni kell. Helyesnek tartja az OPI által javasolt motorikus próbák bevezetését, egyben javasolja, hogy a próbarendszert megfelelően tovább kell fejleszteni, az iskoláskorúak testi fejlődésére utaló adatokat pedig központilag kellene begyűjteni, feldolgozni és értelmezni. Erre – kellő többlettámogatás mellett – az OPI Testnevelési Tanszéke, a szakfelügyelet támogatásával, tűnik alkalmas szervnek.

Ugyancsak egyöntetűen megfogalmazott vélemény az is, hogy a módszertani útmutató, amit az OPI készít, részletes legyen, főként az alsó tagozatos osztályok tantervének feldolgozásában. Egy jól, körültekintően elkészített módszertani kézikönyv nagymértékben ellensúlyozhatná a szakemberhiányt.

A Munkacsoport titkára javaslatot tett egy tanulók kezébe adandó testnevelési és sport kézikönyv kiadására. A könyv segítséget adna a tanárnak és a tanulónak egyaránt. A tanárnak annyiban, hogy növelné a tanulók tudatos közreműködését, a tanulót pedig önálló tevékenységre késztetné.

Deme Tamás tudományos munkatárs *(MTA EKB Társadalomtudományi Albizottság)* véleménye.

„Szükséges leszögezni, hogy a tanterv jelenlegi formája rengeteg munkát és jószándékú segítőkészséget tükröz. Ez a maga szerkezetén belül minden ellentmondás dacára rendszerben építkező tervezet azonban nem itélhető meg pusztán vagy elsősorban a jóindulat kritériuma szerint. A baj sokkal súlyosabb – mondhatnánk koncepcionális jellegű. ... az előző tantervhez

képest ez a „megújított" tanterv sem képes kilépni a hagyományos módszerek, feladatok, gyakorlatok rendszeréből. Tulajdonképpen (új) koncepcióról, korszerűsítésről nem is beszélhetünk ez esetben. Ez a javaslat is konzerváló jellegű és merőben formális – mind célkitűzéseiben, mind gyakorlataiban.

... addig, amíg a testnevelés csak egy tantárgy marad a kémia, ének, rajz és történelem tantárgyak között, addig nem merülhet fel az iskolai intézményes képzés két jellegzetes területének a kijelölése, majd e két terület szerves összekapcsolása... Létezik tehát szellemi és testi képzés, melynek az aránya 10:1... Megoldásról beszélni túlzásnak tűnik, ha arra a kétes elégtételre gondolunk, mely a testnevelést eltölti a harmadik testnevelési óra bevezetésének fegyverténye után... A testnevelés tantárgy ezek szerint mindmáig nem érkezett el a testi nevelés szemléletének korszerű kialakításáig... mai tantervének keretein belül nem törekedhet másra, csak a mostani gyakorlatnak megfelelő foglalkozások csinosítgatására? Szerintünk nem ez a valóság – igenis még a jelenlegi keretek között is el lehet kezdeni egy korszerű testi nevelés új szerkezetének a kialakítását. Mindehhez természetesen fel kéne számolni a jelenlegi versenysport-utánpótlásra való orientációt, a foglalkozások formalizmusát, és szükségszerűen új alapokra állítva kell megváltoztatni a jelenlegi eklektikus koncepciót...

A formalizmus a különböző szergyakorlatok, sportjátékok és talajgyakorlatok stb. egyoldalú praxis-szemléletében is megmutatkozik. Ahogyan a hagyományos testnevelési tantervtől, úgy a jelenlegi javaslatból is *hiányzik a testi nevelés elméletének* legcsekélyebb említése. Elméletről, a tanulók materiális én-tudatáról, a fiziológiai önismeret kialakításáról ez a tanterv sem ejt szót. Pedig enélkül differenciálásról, az egyéni sajátosságok figyelembevételéről beszélni értelmetlenség... A homályos fogalmazás és mindenáron „tökéletesedés"-re való törekvés jellemző ugyanennek a tantervnek e célkitűzésében: fejlessze a tanulók szép mozgás iránti érzékét... – joggal várhatnánk, hogy a tanterv kifejti, mit tart „szép mozgásnak", az ország testnevelő tanárainak egyetértése végett. Ez azonban nem történik meg, így ki-ki életkora, ízlése és egyéb szubjektív tényezőjének kiszolgáltatottjaként ítélheti csúnyának, vagy szépnek a gyermekek mozgását – néhol nyeglének és hányavetinek, néhol korszerűnek, lazának tartva ugyanazt a mozgásfajtát...

A célra irányuló tudatosító gyakorlatok általában hiányoznak a tantervből. Mind az alsós, mind a felsős részben a jellegzetes „milliő" gyakorlatok hagyománya érvényesül, vagyis a környezet, az eszköz a meghatározó, eszerint csoportosulnak a feladatok. Szükséges lenne a fentiek értelmében minden feladatnál jelezni, hogy mi célt szolgál, mit lehet elérni vele, tudatosítani kellene eszközjellegét, mert enélkül a gyerekek egy idő után már valóban csak az osztályzatért, illetve a „muszáj" miatt végzik a dobást és a szekrényugrást...

Célszerű lenne azt az elvet követnie a tantervnek, amely szerint minden egyes gyakorlat mellett jelezné, hogy milyen hatást lehet vele elérni..."

A gimnáziumi tanterv bírálatához fűzött gondolatokban kifejti:

„A IV. osztály anyagánál a legfeltűnőbb az un. „Művészi torna" gyakorlatok öncélusága, az osztály többi tevékenységéből való teljes kiszakítottsága, elszigetelt jellege. Bármely „más szakos" pedagógus érthetetlenül áll ezen újszerűnek és esztétikusnak kikiáltott „ritmikus sportgimnasztika" feladatsora előtt, hiszen valóban logikátlan, hogy miközben sem a társastánccal, sem a néptánccal, sem egyéb művészi hagyományokkal rendelkező mozgásformával sem kíván foglalkozni a testnevelés – egy mesterségesen kialakított tevékenységformára indokolatlanul nagy hangsúlyt helyez."

Említ pozitívumokat is Deme Tamás, például: „amelyek a tanulók által összeállított 3 önálló gimnasztikai gyakorlat otthoni elvégzését említik, vagy „A sportjátékoknál (a generatív mozgáskultúrának is megfelelő) szabályjátékok elsajátítása látszik nagyon célravezetőnek." Az ún. „küzdő feladatok" lélektanilag és fiziológiailag egyaránt fontos erőpróbának bizonyulnak. A tájékozódási futást a téli időszakra is ajánlja. Végül összegzésként megállapítja, hogy „Ez – az 1978-ra tervezett új tanterv – a várakozással ellentétben *nem mutatja* a szükséges, korszerű testi nevelés bevezetésének tendenciáját."

(Jóllehet a bírálat igen húsba-vágó, ennek ellenére a magunk részéről úgy érezzük, hogy a testnevelés nevében köszönettel tartozunk a hozzászólónak véleménynyilvánításáért és a szemléletért, amivel „tantárgyunkat" kezeli. Több, régóta jelenlevő generális problémára rávilágít, amely nyilvánvalóan nem a tantervtervezet hibája, és amit a testnevelés egyedül nem oldhat meg. Azt viszont nem várhatjuk el a bírálótól, hogy minden tekintetben tájékozott és képzett legyen, szakterületünk világából, és ismerje azt az utat, ami a jelenlegi helyzetig elvezetett.)

Reprezentálja a véleményeket az a Jegyzőkönyvi idézet, amely az általános iskolai 5–8. osztályos testnevelési tanterv szekszárdi megvitatása alkalmából, közel félszáz hozzászólás, vélemény, javaslat alapján készült 1975-ben. „A közösség egyértelmű állásfoglalása, hogy a testnevelés célját és feladatát világosan, az alapfeladatokat kiemelten határozza meg az új tantervtervezet. Egységesíti azokat a nevelési feladatokat, amelyek az utóbbi években társadalmi igényként jelentkeztek, a testneveléssel szemben. Vagy ennél a témánál említhetjük az akkori vezető szakfelügyelő véleményét: erre a kérdésre egyértelműen azt lehet válaszolni, hogy a tantervben az életkornak megfelelően választotta ki és rendezte el a tanterv készítője a nevelési célok szolgálatába állított tantervi anyagot. A tantervi anyag kiválasztásánál nem megjelölten, de a tanítás gyakorlatában érvényesül a nevelési célok elsődlegessége."

Más véleménymegfogalmazásokat is idézünk az ország más területéről: „Az általános iskola céljában (Alapelvek az általános iskola nevelőmunkájában) megfogalmazottak megvalósításához reális alapot ad a testnevelés tantárgy tantervi tervezete. A társadalmi termelés és gyakorlat számára a fizikailag felkészültebb, edzettebb, egészségesebb; mozgásműveltségben, jellembeli és akarat tulajdonságokban fejlettebb egyéniségek nevelésére ad lehetőséget." (Szombathely, Tanárképző Főiskola.)

„Ez a célmeghatározás világosan tartalmazza, hogy az iskolai testnevelés elsődlegesen az egészségmegőrzés és az egészséges életmód kialakítását szolgálja, és közvetve készíti elő a tanulókat arra, hogy a tehetséges gyermekek képesek legyenek a testgyakorlatok sportszerű űzésére. (Eger, Tanárképző Főiskola.)" „Az új tanterv a testnevelés célját, feladatát helyesen fogalmazza meg. Gondol arra, hogy nemcsak a testnevelést tanítók, hanem az egész nevelőtestület feladata megvalósítani a testnevelés célkitűzéseit." (Patkó József szakfelügyelő.) „Az alapelvekkel egyertértünk... A tanterv koncepciója jó." (Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Iskola és Gimnázium munkaközössége.)

Zarándi László a TF Atlétika Tanszék docense kifogásolta viszont, „hogy a célok és feladatok az általánosság síkján mozognak. Az életkori csoportok sajátosságaira, a testi-lelki fejlődés fő szakaszainak jellemzőire ki kell térni, hogy a tanár biztosabban tudjon eligazodni feladatkörében." (Az OPI és a Szomatikus Munkacsoport tantervi megbeszélésének jegyzőkönyve).

„A cél és feladat meghatározása tartalmában jó, szerkezetében helyesebbnek tartanánk a három alapfeladatot fontossági sorrendben rendszerezettebben felsorolni." (Tanárképző Főiskola, Szeged.)

Végül – lényegében összegző szándékkal – idézhetjük a Zala megye képviseletében nyilatkozó Tóth Vilmos szakfelügyelőt. „Általános megállapításként leszögezhető, hogy az új tanterv lényegesen jobb, mint az előző tantervek – céljaiban, feladataiban, mozgásanyagában is. A tanterv olyan konkrét, tudományos ismereteket tartalmaz, melyeket a korszerű, hatékony, a testnevelés céljait, feladatait megvalósító oktató-nevelő munka igényel."

A tanterv tananyagszerkezetét szintén egyöntetűen elfogadták, dicsérték a kollégák. Jól reprezentálja ezt a megállapítást az idézet. A tömörsége miatt esett erre a hozzászólásra a választás.

„A tananyag szerkezete (struktúrája) tervszerű, átgondolt, az első elolvasásra is érthető feladatrendszert rögzít.

A törzsanyag és a kiegészítő anyag különválasztása megkönnyíti a testnevelés tanítását, ugyanis a törzsanyag megtanításával is elérhető a tantárgy célkitűzése. A kiegészítő anyag lehetőséget ad a differenciált mozgásoktatásra és a heti 3 óra anyagának változatos megválasztására. Ugyanakkor a felszerelés és szakemberhiánnyal küszködő iskolák sem kerülnek elérhetetlen távolságra az átlagtól.

Óriási előrelépésnek tartjuk a választható anyag és a kiegészítő anyag, megkülönböztetést és ennek konkrét előírásait, pl. a kiegészítő tantervben szereplő atlétikai mozgások jól illeszkednek a törzsanyaghoz. Sokkal érthetőbb és jobb az egyes osztályok közötti kapcsolat, a koncentrikus bővítés mindig jelent új feladatot és változatosságot is, lineáris vonatkozásban az addig ismeretlen mozgások jól kapcsolódnak az adott osztály anyagához.

Testgyakorlati ágak szerint és mozgásfajták szerint is vizsgálva a törzsanyagot, *elsajátítható,* a támasztott követelmények a törzsanyag ismeretéből következnek, mindenki számára módszeres felépítéssel elérhetők, a képességfejlesztés megalapozott.

A választható anyag sem jelenthet túlterhelést, ha a törzsanyagot készségszinten elsajátítottuk."

„A tanár beállítottsága az új terv szerint nem határozza meg egy iskola „sorsát", tehát kénytelen a sokoldalúságnak eleget tenni, mert az elsajátításra váró törzsanyag ezt kívánja tőle." (Szombathely, Tanárképző Főiskola.)

„Az évi 96 (?) testnevelési óra: 64 törzsanyaga 16 választható és 16 kiegészítő anyaga szabadságot biztosít a tanárnak az oktatandó anyag kiválasztására. A választható anyag módot és lehetőséget biztosít egy anyagrész magasabb szintű, elmélyültebb oktatására, egy-egy sportág iskolán belüli hagyományos végzésére." (Markos Tiborné gyakorlóiskolai testnevelő tanár, Eger)

A vélemények eltérőbbek voltak *a tanterv tartalmának megítélésében.* Ez a különbözőség azonban főleg a részletekben jelentkezik, a nagyobb volumenű kérdéseket nem érinti. Így megegyenek a vélemények a tanterv tartalmának sportág és mozgásanyag, testgyakorlat választásában. A hozzászólások zöme a fő területeken belüli finomítást, pontosítást igényli, valamint az oktatandó anyag osztályszintézisének változtatását. A tapasztalatokat összegezve megállapíthatjuk, hogy a pedagógusok számára a tanterv szövege világos, érthető és egyértelmű megértése még a nem szakos nevelőknek sem jelent nehézséget. Az anyag leírásában található kisebb pontatlanságokra is felhívták a kartársak a figyelmet (pl. az atlétika anyagában az indulás vezényszavai pontatlanok voltak, a torna szaknyelve sem volt kifogástalan). A teljesítménymérés a tanítók és tanulók között egyaránt sikert aratott. Növelte aktivitásukat, igényszintjüket emelte.

A képességfejlesztő gyakorlatok tervezésével és alkalmazásával kapcsolatban azonban problémák is felmerültek. Több pedagógusnak az volt a véleménye, hogy az igazi hatás akkor jelentkezik majd, ha azt a gyerekek az első osztálytól végzik.

Nagyon sok észrevétel érkezett *a „torna" anyagával* kapcsolatban. A vélemények sokszor egymásnak ellentmondóak. Különösen sokan hangsúlyozták, hogy a ritmikus sportgimnasztika, a gerenda és a felemáskorlát szerepeljen a tananyagban. Egyes szereken az anyagot kevésnek (gyűrű), más szereken soknak (talaj) tartották a kollégák.

Sokan tartották jónak, hogy a gimnasztikát különválasztották a torna anyagától, hiszen ez általános képességfejlesztés, és így valamennyi testgyakorlati ághoz egyaránt tartozik.

Az atlétika mozgásanyagában felvetették megoldandó kérdésként, hogy a futás távolságát és idejét 1–8. osztályig reálisabban kell megállapítani. Problémát még az ugrások csoportjának anyaga jelentett.

Elsősorban *a sportjátékokra vonatkozó* vélemények tanulmányozása során döbbenhettünk rá arra, hogy a hozzászólók jelentős része igazán nem volt tisztában az új tantervi koncepció feldolgozási, lebontási lehetőségeivel. Elvárták az anyag részekre való lebontását, a technikai elemek előírását. A követelményekből való deduktív absztrahálást nem tartották természetes feladatnak, pl. „kosárlabda: hiányoznak a helyből dobások, valamint a kétkezes dobások kosárra. Több technikai elem csak a követelményeknél szerepel (p. büntetődobás, kosárradobás labdavezetésből).

– Játékot vesz két kosárra 5. osztályban, de kosárradobást nem vesz ebben az osztályban." (Galambos Jánosné gyakorlóiskolai testnevelő tanár. Eger)

„A fektetett dobás ne csak oldalról történjék, hanem előlről, vízszintes irányból, egyszóval változatos helyzetekből." (Barna István szakfelügyelő, Bp.)

A *választható anyag* megvitatása során szinte egyöntetűen üdvözölték az úszásoktatás további, valamint a törzsanyag magasabb szintű tanításának lehetőségét.

A kiegészítő anyag választhatósága szintén nagy egyetértéssel találkozott, viszont általánosan megfogalmazódott a „választható" mozgásformák bővítésének igénye, éppen a még jobb helyi lehetőségek kihasználása érdekében.

A téli foglalkozások kérdésében volt még bizonyos egyet nem értés. Többen javasolták, hogy a magyarországi időjárási viszonyokra való tekintettel ne a törzsanyag órakeretében kapjon helyet, és műveltségtartalma bővüljön más mozgásformákkal (pl. téli futás, tájékozódási futás), ne ragaszkodjon annyira a hagyományos téli sportágakhoz.

A hozzászólók nagy része a követelmények rendszerének pontosítását, újraátgondolását tartotta fontos feladatnak. Ezen a területen kellett a tanszéknek – szinte kizárólag – bizonyos sikertelenséget tapasztalni, de a következtetések levonásához szerencsére megvolt a munkatár-

saknak az ereje, és nem próbálták palástolni, menteni a tantervtervezet hibáját. „A követelményrendszert – elsősorban a játékok vonatkozásában – mi is problematikusnak tartjuk, s a pontosabb megfogalmazás érdekében tettünk is már lépéseket." (Dr. Nagy György levele Zalka András TF rektorhoz).

Milyen vélemények hangzottak el erről a tantervi területről? Pozitívak és negatívak egyaránt. Felemás kép alakult ki.

„A tanterv anyaga, követelményei – a többi tantárggyal koncentrálva – hozzájárulnak a személyiség sokoldalú fejlesztéséhez. A követelmény a tanulók egyéni fejlődését veszi alapul, senki sem fél a tesnevelés óráktól, szívesen vesznek részt a munkában." (Szekszárdi megyei munkaközösségi összejövetel.)

„A törzsanyag minimális, és ezért a követelmények is azok. Nem helyes, hogy lebecsüljük a gyerekeket, mert sokkal többre képesek." (Egerszegi Krisztina tanítónő, FPI tantervtervezetek vitája.) „A követelmények reálisak, teljesíthetők." (Zala megye, Tóth Vilmos szakfelügyelő.)

„A követelményrendszer tantervi előírása véleményem szerint nem elég konkrét." (Csillag Béla tanszékvezető főiskolai docens, Eger.)

A tantervi követelményrendszer minden tanuló számára előírja a konkrét cselekvési formák ismeretét, az összefüggések, felismerések tudását. *Szükség lenne egy standardra,* a tanár így viszonyítani tudná osztályát az országátlaghoz... Véleményem szerint az új tanterv, a megváltozott követelményrendszer sürgeti az oktatásforma változását." (Markos Tiborné gyakorlóiskolai testnevelő tanár, Eger)

„A tanterv leggyengébb pontja a követelményrendszer. Itt idézem az OTSH atlétikai állásfoglalásából a következőket: „Az ifjúság testi nevelésében csak akkor tudunk előbbre lépni, ha a tanulók elé követelményeket állítunk. A követelményeket úgy kell meghatározni, hogy azokat valamennyi egészséges gyermek teljesíthesse, ugyanakkor a követelmények késztessék a tanulókat a fokozott erőkifejtésre mert csak így váltódnak ki a képességfejlesztő, kedvező élettani hatások." – Ez az elvi meghatározás nagyon jó alapot szolgáltat ahhoz, hogy reális erőkifejtéssel elérhető, valamilyen konkrét követelményeket állítsunk a tanulók elé. Az a meglátásom, hogy a tanterv követelményrendszere elsősorban globálisan túl általános. Nehezen megfogható, szubjektíven értelmezhető, szinte egyéni módon követelhető. Eddig a testnevelés, mint tantárgy a legobjektívebben értékelhető tárgyak közé tartozott. Ha megnézzük az első és második osztályok követelményét, alig találunk valamit. A többi osztályoknál valamivel bővül, de nem kielégítő. Követelménynek kevés, és ha keveset követelünk, kevesebbet fognak teljesíteni a tanulók, ami a testi nevelés feladatát nem oldja meg." (Gallovits László főiskolai adjunktus, Eger)

Csillag Béla összefoglalójában újra kitért erre a vitatott kérdésre, véleményét pontosító szándékkal. „Az értékelést semmiképpen nem lehet kikerülni. Az osztályozás fétisét azonban meg kell szüntetni. Az értékelés, az osztályozás lehetőségének megszüntetése egyenlő a követelmények megszüntetésével, amely egyenlő a pedagógia csődjével..., a követelményeket úgy kell összeállítani, hogy az a tanuló, aki lustaság vagy kényelem miatt nem akar dolgozni, ütközzék bele az értékelés, osztályozás munkára serkentő presszziójába. De az a tanuló is ütközzék bele ebbe, aki adottságai révén ugyan magasabb szintű mutatókkal rendelkezik, de akarati vagy más tulajdonságai miatt testi képességei nem fejlődnek, vagy visszafejlődnek."

„Követelményrendszere jó és differenciáltan alkalmazható." (Varga Sándor vezető szakfelügyelő, Budapest).

„A követelmények meghatározása egyszerű és közérthető. Az ellenőrzésre feltétlen szükség van, amit *tantárgyi teszttel* lehetne egységesíteni." (Haramia Jenő vezető szakfelügyelő, Veszprém megye.)

„A labdajátékokban esetenként a taktikai követelmény túlzott". (Patkó József szakfelügyelő Bács-Kiskun megye.)

Szabó Béla főiskolai adjunktus (Eger) véleménye, sokak véleményével találkozott és találkozik. „A tanterv nagyon alapoz a testnevelő tanár hozzáértésére, szakmai szeretetére."

Szombathelyen érezték, értették meg a tantervi újdonság egyik területét legkézzelfoghatóbban.

„A gondolkodási képesség fejlesztése akkor válik valóra, ha nemcsak kizárólag az utánzást, vagy az utasításra végzett gyakorlati módszert alkalmazzuk, hanem lehetőséget adunk ebben a tárgyban is a megoldások önálló végrehajtására, az egyéni ütemben való ismeretelsajátítás elismerésére és a választás lehetőségére." Hiányosságként jelölték meg: „Mind az alsó, mind a felső tagozatban az emberről szóló ismereteket

adó tananyaggal koncentrációt lehet és kell kiépíteni." (Szombathely, Tanárképző Főiskola.)

„A követelmények túlzottan az oktatásiképzési jellegükre összpontosulnak. E vonatkozásban tetszenek. Az egész tantervet végig kellene azonban nézni abból a szempontból, hogyan lehetne egymásra épülő nevelési követelményekkel gazdagítani." (OPI, Nevelési Tanszék)

A tantervi véleménygyűjtések során szinte mindenhol jelezték a tervezet véleményezői, hogy a tanterv bevezetésének létesítmény és dologi feltételei hiányosak. Gátló tényezőnek érezték a tantervi feladatok jó végrehajtásában.

A különböző méretű labdák, súlyzók stb. előírásait nem tartották teljesíthető követelménynek.

A tantervek kipróbálása

Az észrevételek, vélemények alapján a kiegészítések megtörténtek, és *1976 júniusában elkészültek a kipróbálásra szánt tantervek teljes szövegükkel.*

1976 szeptemberétől 160 iskolában 727 osztály (ált. isk. 10 = 211; 4. o. =197; 5. o. = 239; középiskola I. o. = 80) részvételével kipróbálták a gyakorlatban is az új tanterveket. (4.)

Első lépés volt a tantervi kipróbálásban részt vevő 160 általános és 80 középiskolában tanító pedagógus és vezetők felkészítése, dokumentumokkal való ellátása, hogy a folyamatos oktatást az új dokumentumok szerint megkezdhessék. Az iskolák kiválasztásánál figyelembe vették, hogy a szervezésre, a pedagógusok felkészítésére viszonylag rövid idő áll rendelkezésre. Mérlegelte az osztály azt is, hogy kik számára lenne a legelőnyösebb az, ha a tantervet a gyakorlatban is megismerik. Ezért azt a megoldást választották a munkatársak, hogy váljon valamennyi szakfelügyelő és minden gyakorlóiskolában tanító pedagógus számára lehetővé a részvétel. Fontosnak tartották azt is, hogy minden testnevelő tanár – és mivel a kipróbálás tapasztalatainak összegyűjtése hét különböző helyen történt –, a résztvevők is, tájékozódhassanak a kipróbálás jelentőségéről és a felvetett kérdések köréről, a tapasztalatokról. A szaklapokban ezért folyamatos volt a publikálás a kipróbálás témaköréről. 1976 szeptemberében az említett iskolák a tanmeneteket elkészítették, és a tanítást megkezdték. A tanterv értékelésének és készítésének ez a szakasza azért volt különösen fontos, mert a testnevelők jelentős részének itt volt lehetősége arra, hogy a tanterv alakításában ténylegesen részt vegyenek.

Az első hónapok tapasztalatairól szóbeli és írásbeli észrevételeket gyűjtötte össze a szerkesztők. Elsősorban a tanterv szövegének az érthetősége, egyértelműsége, a cél-, feladat- és követelményrendszer összhangja, a tanulók értékelése a követelményrendszeren belül, a képességfejlesztő gyakorlatok, a torna anyaga és a szabadidő sportok voltak azok a kiemelt kérdéscsoportok, amelyekre a választ várták. Már az első hónapok tapasztalatai jelentős segítséget adtak a tanterv végleges szövegének megfogalmazásához, pontosításához, valamint a tantervi célok, feladatok, követelmények, tanítási anyag, módszerek egységes értelmezéséhez. Azokon az igen demokratikus tanácskozásokon, ahol az első hónapok tapasztalatait összegyűjtötték (hét munkacsoport Budapesten, Pécsett, Szolnokon, Veszprémben, Hatvanban és Vácott 60–80 fővel) tartalmas hozzászólások közben alakult ki, hogyan kell az új tantervet helyesen értelmezni, és a tanítási gyakorlatban a tantervben leírtakat megvalósítani. A tanév végi tapasztalatokat nem területi tanácskozásokon gyűjtötték össze, hanem kérdőíveket szerkesztettek az osztály munkatársai, és arra kérték a kipróbálásban részt vevő kartársakat, hogy észrevételeiket, tapasztalataikat ne egyenként, hanem iskolánként, területenként összegyűjtve közöljék.

A kérdéseket úgy állították össze, hogy elegendő mennyiségű és minőségű tapasztalatot szerezzenek a testnevelést tanító pedagógusok felkészítéséhez és az új tanterv bevezetése utáni feladatok megoldásához (pl. taneszközellátás).

Az 1977/78-as tanévben folytatódott a tantervi kipróbálás. A tanári feladatok között fontos szerepet kapott a kísérlet, és egyben általános érdeklődés kísérte. „Ahol arra lehetőség van, kérjük a kísérletben részt vevő pedagógusokat arra, hogy újabb osztályokat kapcsoljanak be az új tanterv szerinti munkába. A kísérletben részt vevő iskolák számát nem kívánjuk növelni, de az érdeklődő pedagógusok – szakfelügyelői segítséggel – új tantervi részek feladatok megvalósítására vállalkozhatnak." (Az 1977/78-as tanév fő feladatai, dr. Nagy T.,

OPI.) A „bemérésben" részt vevő osztályok száma kb. 1200-ra emelkedett, ezzel a tapasztalatszerzés bázisa is lényegesen megnőtt.

A tapasztalatokat folyamatosan dolgozta fel az osztály, és 1976-, év végére, 1977-ben és 1978-ban végső formájába kerültek az új testnevelési tantervek is. Ettől kezdve a gyakorlat feladata, hogy a tanterveket igazolja, vagy elvesse. Mindenesetre a folyamatos korszerűsítés lehetősége most már megvan.

(Folytatjuk.)

HIVATKOZÁSOK, IRODALOM

1. Az anyag összeállításánál alapként használtuk az OPI Testnevelési Tanszék, illetve a Szomatikus Nevelési Osztály tantervi munkálatokkal kapcsolatos dokumentációját.

2. A Testnevelés Tantervi Bizottság tagjai 1974 áprilisában a következők:

   dr. Báthory Béla, Budapest;
   Buchnitz Zoltán, Vác;
   Dán Józsefné, Pécs;
   Kunos Andrásné, Szarvas;
   Leveleki Lászlóné, Budapest;
   Makrai Tiborné, Dunaújváros;
   Mohás Lívia dr., Budapest;
   Nyiri János, Budapest;
   Pádár Károly, Budapest;
   Sipos György, Sárospatak;
   Szalay Mária, Budapest;
   Szemerédi László, Budapest;
   Varga Sándor, Budapest;
   Várady Géza, Budapest.

   Az OPI részéről:
   dr. Nagy György és
   dr. Nagy Tamás.
   A Bizottság összetételét tekintve:
   gyakorló tanár 3 fő,
   szakfelügyelő 4 fő,
   felsőfokú intézményből 4 fő,
   MM – OPI munkatárs 4 fő,
   OTSH munkatárs 1 fő.

   Megjegyzés: A Bizottság összetétele a megalakulást követő időszakban többször is változott.

3. Dr. Nagy Tamás: A tantárgyi cél-, feladatrendszerről I., II. A testnevelés tanítása, 1976. 1., 2.

4. Burka Endre – Nagy Sándor: A tantervek kipróbálásáról. A testnevelés tanítása, 1977. 2.

5. Gyenge József – Nagy Sándor: A tantervek kipróbálásáról. A testnevelés tanítása, 1977. 4.

Lengyel-magyar összehasonlító kutatás a testnevelés órák kedveltségéről I.

FÖLDESINÉ DR. SZABÓ GYÖNGYI –
–DR. ZBIGNIEW KRAWCZYK

1. Bevezetés

„A testnevelés tanítása" 1982. évi 4. és 5. számában – empirikus kutatásaink alapján – beszámoltunk arról, hogyan vélekednek a testnevelés órákról a testnevelő tanárok; a testnevelési osztályzatok és a mozgáslehetőségek szerepéről Nógrád megyei és budapesti középiskolás tanulók, valamint szüleik.* A testnevelés órákra vonatkozó szociológiai felméréseinket egy nagyobb szabású lengyel–magyar összehasonlító kutatás keretein belül végeztük. A magyar vonatkozású eredmények publikálása óta eltelt periódusban befejeződött az empirikus vizsgálat lengyel szakasza is és megkezdődött a két nemzet megfelelő felmérési adatainak összevetése, értékelése. Erre azért van lehetőség, mert Lengyelországban és Magyarországon hasonló szempontok alapján történt a vizsgált alapsokaság kijelölése, illetve a mintavételi eljárás. Lényegében megegyeztek az adatgyűjtés és az adatfeldolgozás módszerei is.**

Jelen cikkünkben azt mutatjuk be, hogy – a nemzetközi kutatás tükrében – milyen azonosságok és differenciák vannak a testnevelés órák megítélésében a különböző nemzedékekhez tartozó lengyel és magyar népességben.

*Földesiné dr. Szabó Gyöngyi: A testnevelés iránti attitüdökről egy empirikus vizsgálat alapján. I. A testnevelés tanítása, 1982. 4. sz. 105–111. II. A testnevelés tanítása, 1982. 5. sz. 138–142.

** A kutatás magyar szakaszában alkalmazott módszertani eljárásokról A testnevelés tanítása 1981. 6. számában írtunk részletesebben. Lengyelországban a szociológiai felmérés Varsóban és vidéken ipari és mezőgazdasági körzetekben folyt. A *rétegzett minta-*

2. Középiskolás tanulók a tesnevelés órákról

A szociológiai felmérések során mind a lengyel, mind a magyar tanulókat megkérdeztük kedvelik-e a testnevelés órákat. A diákok háromfokú skálán jelölték meg, hogy milyen a viszonyuk a testnevelés órákhoz. A skála két szélső pólusán pozitív, illetve negatív attitüdjeiket, középső szakaszán pedig közömbös beállítódásukat regisztrálhatták. A lengyel és magyar középiskolás tanulók válaszait az 1. számú táblázatban mutatjuk be.

Az 1. sz. táblázatból kiderül, hogy az összevont középiskolás korosztályok háromnegyed része szereti, egy jelentéktelen hányada (3,9%) nem szereti a testnevelést, mintegy egyötöde pedig közömbös e tantárgy iránt. Az adatokból az is látható, hogy a két nemzet fiataljainak véleménye erről a kérdésről eltérő: *több a pozitív, kevesebb közömbös és negatív beállítódású lengyel tanuló.*

Ezt a megállapítást a χ^2 próba segítségével is igazoltuk. (2. táblázat)

1. táblázat

A tanulók testneveléshez való viszonya

A testneveléshez való viszony	Lengyel diákok (%)	Magyar diákok (%)	Magyar és lengyel diákok együtt (%)
Szeretik a testnevelést	79,2	70,0	75,0
Közömbösek a testnevelés iránt	17,7	25,1	21,1
Nem szeretik a testnevelést	3,1	4,9	3,9
Összesen	100,0 n=491	100,0 n=421	100,0 N=914

2. táblázat

A nemzetiség és a testnevelés iránti attitüd összefüggései lengyel és magyar tanulóknál (gyakorisági értékek)

Nemzetiség	Attitüd pozitív	közömbös	negatív	Összesen
Lengyel	389	87	15	491
Magyar	295	106	20	421
Összesen	684	193	35	912
$\chi^2 = 10,22$	$P < 0,01$	df = 2		

vételi eljárással kiválasztott mintasokaság létszáma 1000 fő, ebből 500 középiskolás tanuló, 500 felnőtt. A felnőtt mintát a vizsgálatban részt vett diákok szülei alkották. A két alminta néhány főbb jellemzője a következő volt: A tanulók iskolatípus szerinti megoszlása: 125 gimnazista, 125 ipari szakközépiskolás, 125 ipari szakmunkásképzős, 125 mezőgazdasági szakközépiskolás és szakmunkásképzős. Nemenkénti megoszlásuk: 375 fiú, 125 leány. A tanulók közül 250-en a fővárosban, 125-en vidéki városban, 125-en falun éltek.

A lengyel szülők nemenkénti megoszlása: 475 férfi, 125 nő. Lakóhely szerinti megoszlásuk 250 varsói, 125 vidéki városi, 125 falusi.

Az adatgyűjtés során alkalmazott kérdőívben a testnevelés órák kedveltségével kapcsolatos kérdések teljes mértékben megegyeztek a két országban.

Az χ^2 statisztika értéke azt fejezi ki, hogy a szociológiai vizsgálatban részt vett lengyel és magyar középiskolás tanulók 0,01 biztonsági szinten *szignifikánsan különböznek egymástól* a testnevelés iránti attitüdjeikben: a magyar tanulók attitüdjei kevésbé kedvezőek. Annak érdekében, hogy e jelenség okait pontosabban megismerjük, arra kértük a tanulókat, indokolják meg véleményüket.

A továbbiakban a leggyakrabban előforduló okokat elemezzük egyenként, de nyilvánvaló, hogy a kiemelt faktorok nem külön-külön, hanem *egymással kölcsönhatásban,* más, ehelyütt nem elemzett okokkal együtt befolyá-

solták a testnevelés iránti attitüdök kialakulását.

Emlékeztetünk arra, hogy *a magyar középiskolások* egyrészt rangsorolták a legalapvetőbb indokokat, másrészt szabad válaszokban fejtették ki álláspontjukat. A *rangsorokból* megállapítható, hogy a diákok elsősorban a mozgáslehetőség, másodsorban a testnevelő tanárok, harmadsorban az elért eredmények miatt szeretik a testnevelés órákat. A negatív attitüdök főbb okaiként az elért osztályzatokat jelölték meg, s viszonylag kevesen hivatkoztak a testnevelő tanárokhoz és bizonyos mozgásfajtákhoz fűződő kedvezőtlen viszonyukra. Közömbösségük indokait a következőképpen állították sorrendbe: *1.* a testnevelő tanár, *2.* bizonyos mozgásfajták, *3.* elért eredmények.

A kötetlen válaszokból az derült ki, hogy a magyar középiskolások több kedvvel, szívesebben dolgoznának testnevelés órán, *ha szabadabban választhatnának* a mozgásfajták között. Különösen a lányok nehezményezték, hogy nincsenek valódi alternatíváik, a számukra kötelező – alkalmasint javasolt – gyakorlatanyag pedig gyakran nem nyeri el tetszésüket.

„Mi állandóan labdázunk, méghozzá együtt a fiúkkal. El lehet képzelni, hogy a lányoknak ebben mennyi öröme telik." (16 éves lány)

„Én tornászni szeretnék, meg zenére táncos modern gimnasztikát, amilyent a tévében mutatnak. Sajnos ilyet csak a tévében lehet, a tornaóránkon nem." (17 éves lány)

A tanulói vélemények arra is fényt derítettek, hogy az attitüdök formálódása szempontjából *nem döntőek a fizikai képességek.* Előfordul, hogy ügyes, erős, hajlékony, jó állóképességű gyerekek szembeállnak a testnevelés órák célkitűzéseivel, s nem ritka, hogy előnytelen testi adottságokkal rendelkező diákok szívvel-lélekkel azonosulnak velük. Példaként hadd idézzünk mindkét típusú tanuló indoklásaiból.

„Heti ötször járok edzésre, senki nem mondhatja rám, hogy sportellenes vagyok és ki akarom húzni magam a munka alól. De azt túlzásnak tartom, hogy a tornaórát arra használják fel, hogy ott oldják meg az egész iskola fegyelmezését. Vigyázz! Pihenj! Meg a vezényszók ide, meg oda. Ahelyett, hogy végre kimozoghatnánk magunkat. Naná, hogy ott lógok, ahol tudok." (18 éves fiú)

„Sajnos elég hátul álltam a sorban, amikor az ügyességet osztogatták. De azért a tornát szeretem, mert G. néni sohasem cikiz ki, sőt segít abban, hogy jobb alakom legyen." (15 éves lány)

A lengyel középiskolások pozitív attitüdjeinek formálódásában megközelítőleg *egyforma szerepet* játszottak a mozgáslehetőségek, a testnevelő tanárok és a testnevelési osztályzatok. Ezen túl a magyar tanulóktól eltérően viszonylag több lengyel diák szereti a testnevelés órát azért, mert *esztétikai élményt* nyújt számára.

„Jó nézni és jó csinálni az egyszerre végzett gyakorlatokat. Van az egészben valami szépség" (15 éves lány)

Eltérő viszont e három tényező súlya a testnevelés órák iránti közömbös és kedvezőtlen beállítódások kialakulásában. Így például igen kevesen indokolják semleges attitüdjeiket a testnevelő tanárhoz fűződő kapcsolatukkal. Ugyanakkor a tananyag tartalmát, összetételét a lengyel diákok sem fogadják el egyértelműen.

„Az apám azt mondja, hogy a természettudományos tárgyakból ma megbukna. De még a lengyel irodalom könyvükben is sok minden más volt, mint a mienkben. Nem furcsa, hogy testnevelésből meg tök ugyanazt tanuljuk, mint az apámék? " (17 éves fiú)

Igen figyelemreméltó az is, hogy az elért sporteredmények néhány tanulót ugyan hidegen hagynak, de *alig akadt* olyan lengyel diák, akit az osztályzatok távolítanának el a testedzéstől. Érthetővé teszi ezt a következő interjúrészlet, amely ha még nem is általános, de egyre szélesebb körben terjedő *értékelési módszert* idéz fel.

„A mi osztályunkban nemcsak azt nézik, hogy mekkora a teljesítmény, hanem az is számít, hogy ki az a gyerek aki ezt vagy azt az eredményt megcsinálja. És szerintem ez a torna osztályzásnál így van jól." (16 éves fiú)

A felmérések tapasztalatai alapján úgy tünik, hogy a lengyel középiskolások közül elsősorban azért szeretik számottevően többen a tantárgyat, mert a magyar középiskolákhoz képest a lengyel középiskolákban a testnevelés oktatása *nem annyira teljesítményre orientált.* Ez azt jelenti, hogy a tanulóktól elvárt teljesítményszintek és a mozgások tanításakor felhasznált módszerek jobban alkalmazkodnak az egyének eltérő fizikai képességeihez. Ezáltal a testnevelési óra a gyengébb képességűek számára sem kizárólag kudarcélmények forrása. Mindez azt eredményezi, hogy – mivel a célok reálisabbak, több tanuló azonosul velük, és próbálja teljesíteni a számára is elérhető szinteket –,

több tanuló örül a testnevelés órán biztosított mozgáslehetőségnek, s kevesebb tanulónak romlik el emberi kapcsolata testnevelő tanárával.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a fenti megállapítások csak *relatíve igazak.* Más aspektusból nézve azt kell mondanunk, hogy e téren a lengyel középiskolákban is van még tennivaló.

3. A tanulók attitüdjeinek társadalmi meghatározottsága

A testneveléshez fűződő viszony társadalmi meghatározottságát azzal kívántuk bizonyítani, hogy – χ^2 próba alkalmazásával – kimutattuk: egyes szociológiai-demográfiai jellemző csoportok szignifikánsan különböznek egymástól a testnevelés iránti beállítódásaikban.

A magyar tanulóknál az attitüdök és az iskolatípus, a lakóhely, a nem, az apa és az anya foglalkozása között találtunk – különböző erősségű – szignifikáns összefüggést. Az ezzel kapcsolatos χ^2 próbák eredményeit A testnevelés tanítása 1982. 5. számában közöltük.

A lengyel középiskolásokra vonatkozó eredmények szerint az eltérő nemű, lakóhelyű és társadalmi származású tanulócsoportok testnevelés iránti attitüdjei különböznek egymástól szignifikánsan. (3. és 4. táblázat)

A 3. és 4. táblázat adatai alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a lengyel tanulóknál a nemhez tartozás, a lakóhely és a társadalmi származás számottevően befolyásolja, hogyan viszonyulnak a testneveléshez. A testneveléshez fűződő kapcsolat általában kedvezőbb fiúknál és varsói munkáscsaládokból származó tanulóknál; kedvezőtlenebb vidéki munkás és falusi paraszt környezetben élő középiskolásoknál; és legkedvezőtlenebb varsói értelmiségi családokból származó diákoknál.

Tapasztalataink szerint a fiúk pozitívabb attitüdjei nemcsak abban gyökereznek, hogy Lengyelországban erősen élnek még a női szerepkörrel kapcsolatos hagyományos minták, hanem abban is, hogy a női sportok az utóbbi években Lengyelországban is több vonatkozásban a férfi sportok fejlődését követik, s ez *nem felel meg a lányok elvárásainak.* A testnevelés oktatásában nagyobb szerepet kellene kapniuk a nők igényeinek, lelki alkatának jobban megfelelő mozgásfajták oktatásának.

A lakóhely és a *társadalmi származás hatását* összevontan vizsgáltuk. Az utóbbi *meghatározóbb szerepe* mégis kiderül a 4. táblázatból. A legtöbb pozitív közömbös és negatív attitüdü tanuló egyaránt Varsóból kerül ki, és az attitüdök irányát jelentősen determinálja a szülők foglalkozása.

3. táblázat

A nem és a testnevelés iránti attitűdök összefüggései lengyel atnulóknál (gyakorisági értékek)

Nem	Attitüd pozitív	közömbös	negatív	Összesen
Fiú	308	56	9	373
Leány	81	31	6	118
Összesen	389	87	15	491
χ^2 = 10,74	df = 2	P < 0,01		

4. táblázat

A lakóhely, valamint a társadalmi származás és a testnevelés iránti attitűd összefüggései lengyel tanulóknál (gyakorisági értékek)

Lakóhely és társadalmi származás	Attitüd pozitív	közömbös	negatív	Összesen
Varsói értelmiség	84	27	7 2	118
Varsói munkás	111	11	3	124
Vidéki munkás	97	25	3	125
Falusi paraszt	97	24	15	124
Összesen:	389	87		491
χ^2 = 14,8	[illegible]	df = 6	P < 0,05	

GYÓGY-TESTNEVELÉS

GYÓGYTESTNEVELŐ TANÁROK TOVÁBBKÉPZÉSE BUDAPESTEN

Februárban ismét összegyűltek Budapest gyógytestnevelői, hogy megtartsák szokásos évi továbbképzésüket. A két nap alatt változatos programból bővíthették ismereteiket. Előadások és bemutató órák bizonyították, hogy mindig szükség van az újabb ötletekre, gyakorlatra és nem utolsósorban a meglévő tudás felelevenítésére is.

Az első nap *dr. Rimaszombati Klára* főorvos előadásával kezdődött a Scheuermann diagnózisról. Kíváncsi várakozással foglalták el helyüket a tanár kollégák, vajon milyen újdonságot lehet mondani e kórképről egy tapasztalt gyógytestnevelőnek, s végül nagy érdeklődéssel hallgattuk a minden fontos részletre kiterjedő előadást. E csigolyadeformitás eredete még nem teljesen tisztázott, egyes feltevések szerint bizonyos fehérjeanyagcsere, illetve hormonzavarok is okozhatják, azonban az bizonyos, hogy csecsemőkorban a korai ültetés, állítás ártalmasak a még gyenge szalag- és izomrendszernek, valamint a későbbi mozgásszegény életmód is káros tényező. A különböző irányú röntgenfelvételeken megfigyelhettük a deformitás jellegzetes tüneteit, amelyek a növekedés befejeződésével nem változnak tovább, a betegség gyógyultnak tekinthető. „Csupán" az nem mindegy, hogy milyen fokú a visszamaradt deformitás, s ebben van nagy szerepe az idejében történő szűrésnek, s az ezt követő gyógytestnevelői munkának. Az elváltozás ismert három stádiuma közül szükséges lenne már az első, funkcionális, illetve a 2. florid (virágzó) szakaszban a diagnózis megállapítása, s a megfelelő célirányos torna elkezdése. Emellett igen ajánlatos valamilyen lazító jellegű sport végzése is (nem versenyszerűen). A 2. szakaszban az a cél, hogy a 3. szakasz előtt olyan izomfűzőt hozzunk létre, amely megakadályozza a további romlást. Ez a bizonyos 2. stádium a lányoknál kb 11–13 éves, a fiúknál 15–16 éves korra tehető.

A kórkép részletes ismertetése után bemutató óra következett. Scheuermann diagnózisú csoporttal *Czeczon Lászlóné* gyógytestnevelő tanár vezetésével. Az általában lazító jellegű gyakorlatokat néha erősítő hatásúak váltották fel. Az óra célja a korrigálás tökéletesítése, a gerincoszlop, a hátizmok teljes lazítása volt. Rimaszombati Klára főorvosnő jelentléte és többszöri beavatkozása az egyes gyakorlatok végrehajtásában bizonyította, hogy nagy segítséget jelentene az ortopéd szakorvosokkal való ilyen jellegű együttműködés is. A foglalkozás változatos lehetőségeket sorakoztatott fel a lazításra; zsámoly, súlyzó, medicinlabda, bordásfal+gumilabda egymással történő kombinálását láthattuk.

Czeczon Lászlóné 2. óráján azt mutatta be, miként állítja össze alsó tagozatos ortopédcsoport egyéni és házi feladat gyakorlatait. Miközben a gyerekek kisebb csoportokra osztva köredzésszerűen különböző megadott feladatsorokat végeztek labdás-, bordásfalgyakorlatok), a tanár figyelmét megosztva szerkesztette és írta be egy-egy tanuló ellenőrzőjébe a megfelelő gyakorlatokat. Az elkészült ellenőrzővel a gyerek rögtön elkezdhetett gyakorolni, s ha esetleg nem értett valamit, a helytelen kivitelezést elkerülve, a tanár azonnal segített a helyes végrehajtásban. Elve szerint, ennek a korosztálynak még lehetőséget kell adni arra, hogy az iskolai órán megtanulja otthoni gyakorlatait. Így még nagyobb a biztosíték, hogy rendszeresen fogja csinálni.

Az első nap *Burovincz Andrásné* gyógytestnevelő bemutató tanításával zárult, gimnáziumi ortopéd lánycsoport zenére végzett kisgumikötél gyakorlataival. Az egyéni, majd párosan végzett gyakorlatok során számtalan variációt láthattunk ezzel az egyszerű kéziszerrel, amely ilyen sokoldalú használata többeknek nyújthatott új ötleteket. A zene következtében megállás nélkül zajló óra, valamint a kéziszer jellegéből adódó folyamatos erősítő hatás igen magasfokú terhelést jelentett, s a lányok végig bizonyították jó állóképességüket.

A második napot *dr. Hölvényi Györgyné* vezető tanár nyitotta felső tagozatos ortopéd lánycsoport bemutató tanításával. A zenés gimnasztika úgy tűnik napjainkban elmaradhatatlan részévé válik nemcsak a különböző sportfoglalkozásoknak, de a gyógytestnevelés óráknak is. Ez a foglalkozás is pergő ritmusokkal indult.

Alaposan előkészítette a törzs, a hát, a kar izmait a főrész medicinlabdás gyakorlataihoz, amely sokoldalú erősítő, valamint nyújtó-lazító hatást jelentett. A szabadon, majd bordásfallal kombinálva végzett medicinlabdás gimnasztikai és ügyességi, játékos feladatok hibátlan végrehajtása ismét kiváló erőnlétről, jól kidolgozott izomrendszerről árulkodtak. Az erős órát ötletes játékok zárták, amelyek szinte észrevétlenül kapcsolták be újból a már alaposan átmozgatott hátizmokat.

Váci Pálné vezető tanár aerobic foglalkozása gyönyörködtető volt a szemnek, de nemcsak a látvány, hanem amelyik kolléga maga is részt vett az órán, érezhette – a hatásfok is elérte a maximumot. A változatos, tanulóknak és nekünk is újdonságot jelentő gyakorlatsorok – amelyek megkövetelték a már többször említett erős állóképességet, fejlett izommunkát – a korrekciós hatás mellett egyben nagyon kellemes mozgásélményt is nyújtottak.

A bemutató tanítások után *dr. Orosz Mária* főorvosnő tartott tájékoztató jellegű előadást a Vajtán működő gyermek gyógyüdülőről, ahová egyhónapos turnusokra kapnak beutalót mozgásszervi elváltozásban szenvedő gyerekek. Ízelítőt kaptunk az üdülő napirendjéből, a különböző foglalkozások menetéről, s láthattunk néhány diafelvételt egy-egy súlyosabb esetről, azok romlásáról, illetve javulásáról.

A kétnapos továbbképzést konzultáció zárta. Elismerő hozzászólások dicsérték a bemutató foglalkozásokat, majd néhány javaslat hangzott el, köztük pl. a tanárok személyesen is vegyenek részt ezeken az órákon, szükséges lenne a szakorvosokkal való szorosabb együttműködés...

Végül *Pádár Károly* vezető szakfelügyelő értékelte összefoglalójában a továbbképzést, amely jól szervezett, változatosan felépített programjaival ízelítőt adott a gyógytestnevelők sokoldalú, felelősségteljes munkájáról, s ötletes, remek gyakorlatokkal gazdagította e résztvevőket. Köszönetet mondott *Kisfalvi Zsuzsa* gyógytestnevelő szakfelügyelőnek, aki minden évben tőle megszokott lelkiismeretességgel végzi előkészítő munkáját. Ezek után minden jelenlévő segítségét kérte abban a felmérésben, amely iskolai gyógytestnevelés jelenlegi tárgyi, személyi, anyagi helyzetét konkrét számadatokkal reprezentálja, s ezzel a már régóta várt szükséges változtatásokat elindítja.

Kocsis Zsuzsanna

SPORT ÉS NYELV

Újra és újra: baki

Most már minden bevezetés nélkül nyújtom át a gyűjteményem legújabb darabjait.

„Változatlanul a második perc kezdődik a harmadik negyedben." És mások még avval etetnek minket, hogy az idő elszáll!

„Mörtel lábán a helyzet – ott is marad." Szegény Mörtel! A mérkőzés további részében ezért lassult le. Nehéz volt cipelni a helyzetet...

„Olyan nagy a zaj, hogy csak súgva lehet beszélni a pályán." De azt is csak halkan. Hogy senki meg ne hallja.

„Kétszer is kikapott, az egyik kellemetlenebb volt, mint a másik." Következtetés: A másik kevésbé volt kellemetlen, mint az egyik. Ha a kettőt összeadjuk, és osztjuk kettővel, kijön az átlag.

„Kiss kap a felezővonaltól egy labdát." És amilyen önző ez a Kiss, nem adta vissza a felezővonalnak, hanem szöktette az alapvonalat.

„Ez a második Szofiána-kupa." Egyszer már meg kellene rendezni Szófiában a Sopianae-kupát is. Hogy ne legyen a két városnak tudathasadása.

„Harminc órát tölt telente a jégen." Biztos forrásból tudom, hogy Rudi Cerné nyáron, vizisível készül a műkorcsolya-versenyekre.

„A gálaműsor február 29-én 18 órától 19-éig tart." De melyik hónap 19 napjáig?

„Egy időben tegeződtek. Az angolban a kettő között úgy sincs különbség." Aztán összemagázódtak. Mert az angolban a kettő között úgy sincs különbség.

„Módszeresen hátrafelé lépegetve eljutunk a mába." A „módszeresen" a fontos. Különben hova is jutnánk?

„Különös gonddal összeválogatott szakértői csoportok vették gondjaikba az általános adminisztráció, a technikai berendezések, a szállás és utazás, valamint a hírverés (public realation) feladatait." Azóta e feladatok szépen fejlődnek. Az egyik már beszélni is tud.

„Minszkben, a kupavisszavágón 4:0-ra kellene győzni a magyar bajnoknak, úgy, hogy egyetlen gól se kerüljön a hálójukba." Ha pedig 5:0 lenne az eredmény, azt se bánnám, hogy kaptuk azt a két gólt.

„15 mérkőzés, 5 angol győzelem, 10 magyar vereség." Hallod ezt te szent 6:3?

„Pölöskei pontykirály." Bevallom, amikor ki akartam fogni, adott nekem egy pikkelyt, hogy ha bajba kerülök, csak rázintsam meg, és ő ott terem fradistáival.

„Most talán könnyebb lesz, mert a 4–4–2-ről áttértünk a 4–4–3-ra." Hiába, jött egy új fiú, és nagyon be akart állni. Ne fagyoskodjon szegény a kispadon!

„Leginkább Törőcsik András koppintott rá a lényegre." Erős egyéniség. Nem tapint rá finoman a lényegre, egyszerűen fejbeveri.

„Az elején a 4–8. helyen akarunk végezni." A végén pedig a 4–8 helyen kezdeni.

„Végül társai közül hatan ugrottak 17 méter fölött, és így Bakosi (16,46 harmadikra) hatodikként folytatta a nagy döntőt." Tehát ha csak egy ugorja túl, akkor már aranyérmes.

„Úszás. Nincs megállás Los Angelesig." Erről egy régi vicc jut az eszembe:

– Tamás bácsi, messze van még Amerika?

– Ne beszélj kisfiam, csak ússzál tovább.

Végezetül: a televízió az aerobic helyett a „tánci-torna" elnevezést ajánlja. Néhány további javaslat: simi-simi-paccs: ökölvívás, ciróka-maróka: birkózás, csiszi-csuszi: sí, loccs-poccs: vizilabda, üsd-vágd-nem-apád: jégkorong, ipi-apacs: váltófutás, tingli-tangli: foci.

Andor György

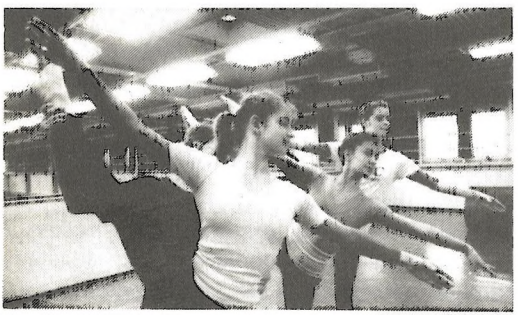

Ritmikus sportgimnasztika

Boros Jenő felvétele

ÉSZREVÉTEL, HOZZÁSZÓLÁS

Élsport, tömegsport, utánpótlás, testnevelés II.

– Egy másik könyv s a tapasztalatok ürügyén –

Azzal kell kezdenem: nem tudok statisztikákat. Illetve ismerem a számokat, csak éppen nem tudom komolyan venni. Mert a számok egyre szebbek. De a valóság ettől még nem változik. Azt is be kell vallanom: többet támaszkodom a szemem által látottakra, mint a „hurrácikkek" adataira. Mert ezek a cikkek – valahol, nem tudatosan – hamisítanak. Megnyílt egy új játszótér – olvasom, s már-már hajlamos vagyok elhinni, hogy gyakran adnak át játszóteret a gyerekeknek. Pedig csak egy játszótér készült el. Ha naponként olvasnám a hírt, elégedett lennék. De nagyon ritkán olvasom.

Dr. Frenkl Róbert – e lap más számában ismertetett könyvében, A sport belülről című-ben így ír: (pontosabban idéz egy el nem hangzott rádióriportból):

„Ez nemcsak hogy üzenet, ezt a közvélemény üzeni nekem, úgy érzem, és másoknak is. Ez az írástudók felelőssége, hogy ugyan érjük már el, hogy akiknek ebben valóban hatalmuk és döntési lehetőségük van, vegyék ezt nagyon komolyan. Tehát benne van a cikkben, hogy ne legyen végre Magyarországon kiváltság a sport. Mert valljuk be, ma kiváltság. Nekem a napi munkámhoz tartozik, hogy baráti körből gyerekeket elhelyezzek sportolni. Tehát, ha nem tehetséges az a gyerek, előbb-utóbb elküldik a szakosztályból, és nincs hol rendszeresen sportoljon, és ha nincs a szülőnek pénze, bizony nagyon nehéz megteremteni azt a rendszeres testedzési lehetőséget, amit ma korszerűnek tartunk. Tehát mindez benne van abban a mondatban, hogy állítsuk talpára a sportmozgalmat. Én úgy gondolom, hogy az a bizonyos nagyobb cél – és ez egy nagyon nagy cél –, hogy az olimpián jól szerepeljünk, de nehogy valaki

félreértsen, ez az egyik legfontosab feladata a sportmozgalomnak, de nem az egyetlen feladata. És ezt az egyik legfontosabb feladatot is jobban szolgálná – én azt hiszem – az a sportmozgalom, amiről itt álmodozunk, ahol a talpán vannak a dolgok, ahol tulajdonképpen minden gyerek a tarsolyában hordja a marsallbotot, és nem néhány napig, amíg szubjektíve valaki eldönti róla, hogy tehetséges vagy nem tehetséges. hanem néhány évig; hogy az a testnevelő tanár nem abban van érdekelve, hogy egy bizonyos egyesület egy bizonyos szakosztályába adjon versenyzőket, hanem abban van érdekelve, hogy igazi tehetséggondozó legyen, és fedezze fel, hogy az a gyerek melyik sportágban tudná legjobban képességeit kamatoztatni, még akkor is, ha ő maga nem abban a sportágban és nem abban a klubban érdekelt – és lehetne tovább folytatni a gyakorlati élet példáit..."

Kiváltság-e a sport Magyarországon?

Az egyesületekből valóban rövid úton eltanácsolják azokat, akik csak sportolni akarnak vagy csak sportolni tudnak, a magyar bajnokságokon vagy a világversenyeken éremre esélytelenek. Eltanácsolják vagy – többségében – fel sem veszik, ki sem próbálják. Az egyesületek toborzóplakátjai, felhívásai többnyire így kezdődnek: ennyi éves, ilyen magas fiatalok jelentkezhetnek. Az alacsonyak, a serdülőkorban erősödők eleve lemondhatnak – egy-két sportág kivételével – az egyesületi sportokról. Az egyesületek szemlélete – nemcsak saját hibájukból – minőségi és nem mennyiségi szemlélet. A vezetők nem avval dicsekednek, hogy náluk hányan sportolnak, hanem avval: mennyi a kiemelt, jelentős eredményt elért élsportoló.

Kérdés azonban, hogy a tömegsporttal valóban az egyesületeknek kell-e törődnie. Véleményem szerint csak akkor, ha evvel más nem törődik. Törődnek, de hogyan? Nézzük át a legfontosabb – nem iskolai – lehetőségeket.

Tagadhatatlan, sőt örvendetes tény, hogy az utóbbi években nagymértékben terjedtek a tömegsport-akciók: Futapest, Olimpiai ötpróba Balaton-átúszás. Ám ezeknek – a Kirándul a család akció kivételével – van egy nagy szépséghibájuk. Szám szerint sok embert meg tudnak mozgatni, bár ez a „sok" országos arányban kevés. De kik vesznek ezen részt? A nagy távok, a nagy erőpróbák többhónapos edzést igényelnek. Ez nagyon helyes. De hányan tudnak felkészülni? Hol lehet például Budapesten, ahol az ország lakosságának egyötöde lakik, biztonságosan kerékpározni? Hol lehet az olimpia évében télen úszni? Nem véletlen, hogy például az olimpiai ötpróba első harmadában-negyedében végzők szinte kivétel nélkül aktív sportolók.

A másik probléma az edzésterv, a hosszas felkészülés. Melyik átlagember – és e versenyek, próbák az átlagember számára irattak ki, nem az amúgyis a sportban az élen járók számára – tud magának edzéstervet készíteni? Korszerűt és megfelelőt, hiszen a siker a legfőbb mozgatóerő. Szénási Imre hosszútávúszó világbajnokunk egy televízióriportban felajánlotta az általa elkészített edzéstervet azoknak, akik a Balaton átúszását tűzték ki célúl. A tervet mindenki megkaphatja Szénási Imrétől a Komjádi úszodában – ígérte a nagyszerű sportember az egyszerű halandóknak. De hogy jut be 1984-ben egy egyszerű halandó a Komjádiba?

A kérdések sorát – a téma miatt – kérdésekkel folytatom. Miért nem adnak ki az illetékesek egy olyan könyvecskét, melyben Szénási (vagy más) felkészülési terve mellett a kerékpározás, a hosszútávfutás stb. edzésterve is benne van?

Következzenek a tanfolyamok! A Népsport több újságírója keserűen jegyezte meg, hogy az emberek általában a pénzes tanfolyamokra (aerobic, sí stb.) mennek, sznobságból. Én megfordítanám a dolgot: az – esetleg valóban sznobok miatt – a divatos testedzés kerül sok pénzbe. Nem azért, mert a testét edző fizetni akar, hanem azért, mert a divatot sokan (egyén és hivatalos szerv) pénzszerzésre használja. Próbáljon valaki body-building áron fejlőtanfolyamot szervezni!

Más kérdés: mely sportágakat űzik vagy űznék a tömegek szívesen? Nyilvánvaló, hogy a divat mellett a játékosok kaphatnának szót. A foci, a kézilabda, a tollaslabda, a minitenisz, a tenisz stb. A futás, az úszás a magányt szeretőknek való – hacsak nem versenyszerű, azaz a cél nem csupán a táv megtétele, hanem a győzelem vagy a jó helyezés. Az utóbbihoz azonban szervezőmunka, rendező szervek kellenek. Mint ahogy az kellene a csapat – és küzdősportokhoz is. Egy gyerek, egy felnőtt hiába akar focizni. Vagy egyedül marad, vagy a játszótér pályáján már kialakult csapatok küzdenek. Kevesen kockáztatják meg a „Beállhatok?" visszautasítását.

Megoldás persze lenne. Az iskolai (erre a későbbiekben visszatérünk), a lakó- vagy munkahelyi szervezés. De ezt ki végezze? És hogyan?

Az MHK az ötvenes években elhibázott volt, mert kampányszerű és kötelező volt. Talán a kampány, a kötelezőség nélkül eredményes lehetne.

Ismét más, kényes kérdés a sportpályáké. Kevés a sportpálya Magyarországon, egyre kevesebb. Ám ezeket sem használjuk megfelelően ki – vagy fel. Köztudott, hogy az olimpiai felkészülés miatt az 1984-es év első felében úszodáink jórésze zárva a nagyközönség előtt. Egy sportújságíró kiszámította, hogy a kétmilliós Budapestnek 1984 telén egy 50 és egy 33 méteres fedett úszoda áll összesen a rendelkezésre. Ez nevetségesen kevés. Játszani, sportolni természetesen másutt is lehet. Játszótereink jelentős részén van egy vagy több bitumenes labdarúgópálya. Ám éppen ezek a pályák többnyire éppen a fiatalok számára hozzáférhetetlenek. A Városmajorban például rendszeresen focizik – és ez önmagában nagyon helyes – a közeli honvédalakulat néhány csapata. Másutt vagy máskor összeszokott, 20–40 év közötti férfiak játszanak. Marad a már említett megoldás: Bácsi kérem, beállhatok?

Az iskolák pályái, tornatermei csak a szorgalmi időkben hozzáférhetők. A nyáron végiglátogattam néhány iskolát. A pályák üresek. A gyerekeknek szünetük van. Tudom, ide felügyelet is kellene. De egy-egy nyugdíjas tanár vagy nagypapa talán még ingyen is vállalná a felügyeletet.

A nyitott sportpályákon is többnyire azok játszanak, akiknek megvan az összeszokott csapata. (A Majakovszkij utcában található egy kispálya. Nyitva szombaton és vasárnap két-két órára.)

A nagyobb egyesületek teniszpályái, sportcsarnokai délelőttönként és a holt idényben többnyire üresek. Ide is csak egy felügyelő kellene. S honnan lehetne ehhez is pénzt szerezni? Például a nagy egyesületek, az élsportolók büntetéspénzének kis hányadából – ha már a kerület, a város, a község nem tud erre áldozni.

Talán a lakótelepi sportmozgalom lenne a kiút. „Lakótelepi" sportot nem csak a lakótelepeken lehetne csinálni, hanem ott is, ahol hagyományos az építkezés. De ki vegye kezébe? Esetleg a kerületi tanács. Esetleg a kerület testnevelői (igazgatói) munkaközössége. A hozzá szükséges anyagiak a fentiekben említettekből előteremthetők, s biztos vagyok benne, hogy sok társadalmi munkás is lenne. Talán a sportolni vágyók közül is. Az idősebbek felügyelhetnének a kívánatos rendre, a sportszerűségre – mert az sem lenne jó, ha ez a mozgalom elsősorban a kötekedők klubja lenne.

Persze ehhez kevés egy lakótelepi bajnokság kiírása. Azokon úgyis többnyire a már összeszokott csapatok indulnak. A személyes – de legalább a stencilezett levélbeni megkeresés szükséges. A tömegsportnapok – ahogy ezt több üdülőben – két hétre – csinálják is.

Nem elégedhetünk meg azzal: aki akar, úgyis eljön. Mert csak az jön el, akit hívnak vagy aki amúgyis csinálja.

A másik lehetőség a munkahelyi testedzés lenne. Ha ez rendszeres nem kiesésre menő kupákból áll csupán, ha a munkahely rendszeresen tud pályát biztosítani, ha garantálja és el is éri, hogy ne csak egy-két, kínjában lézengő jelenjen meg. Tudomásul kell vennünk: az emberekkel való személyes kontaktus alapvető. A reklám fontosságát az élet számos területén felismerték. A sportban nem – legfeljebb akkor, ha borsos áru jegyeket kell eladni.

Tudom az ellenvetést: aki törődik az egészségével, az úgyis sportol. Ám e kijelentés hamis. Vannak emberek – és még egyszer állítom: társadalmi munkában is szép számmal lennének –, akiknek az a feladatuk, hogy rávegyék a többieket: törődjenek az egészségükkel.

Biztos, hogy a legfontosabb cél mellett az élsport is rengeteget köszönhet a tömegsportnak.

Röviden és vázlatosan áttekintettük napjaink tömegsportját. Legközelebb az iskolai tömegsportról szeretnénk néhány szót ejteni.

Andor György

KÖNYVISMERTETÉS

A magyar sport kézikönyve

„*A magyar sport kézikönyve* első kiadása 1960-ban, a második 1972-ben látott napvilágot. A sikeres kiadvány mindkét alkalommal rövid idő alatt elfogyott, és azóta ez az összefoglaló, elsősorban dokumentatív jellegű mű a sportberkekben ≫ hiánycikk ≪. Ez a körülmény késztette a kiadót arra, hogy ezt a munkát – harmadik, átdolgozott és bővített kiadásban – ismét a közönség rendelkezésére bocsássa.

Mi, szerzők és szerkesztők, nemcsak az azóta eltelt időszak eredményanyagával, irattárával egészítettük ki *1981. december 31-ig bezárólag*, a második kiadást hanem részben átdolgoztuk a történelmi és szakmai fejezeteket is. Az utóbbit az 1971 óta bekövetkezett szabálymódosításoknak megfelelően változtattuk. Egyúttal az előző kiadások hiányosságait is igyekeztünk pótolni, a hibákat kijavítani. Ezek után annak reményében bocsátjuk útjára könyvünket, hogy az előző két kiadásnál teljesebbet és jobbat nyújthatunk az érdeklődőknek." – írják a szerzők a Bevezetésben.

Az első olvasásra talán túl nagy feladatnak, s az ebből következő elvárásoknak a könyv megfelel. Negyven sportággal foglalkozik – a negyvenedik a „szellemi (művészeti) versenyek az olimpiai játékokon." Minden sportágnál kitér a sportág történetére, leírására – ezen belül a szükséges szerekre, felszerelésre, a csapatmérkőzések rendezésére, a játék legalapvetőbb szabályaira, még az öltözetre is. Ezt követi az abc-rendbe szedett sportágakon belül az Eredmények című fejezet, ahol általában megtalálhatjuk az egyéni és csapat országos bajnokságok eredményeit, az elsőtől a már említett 1981-es év végéig, az országok közötti válogatott mérkőzések idejével, eredményeivel, majd megismerhetjük a világversenyeken elért magyar helyezéseket is. A legnépszerűbb sportnál, a labdarúgásnál nemcsak az összes bajnokság összes eredményével ismerkedhetünk meg, hanem még a válogatottak névsorával is. A 912 oldalas, másfélszáz forintos kézikönyv ezekután röviden áttekinti a magyar sportmozgalom vezetési rendszerét, tájékoztat a tömegsportról, az év sportolóiról, a sportszerűségi díjakról, az Ezüstgerely győzteseiről, a Budapesti Nemzetközi Sportfesztivál eredményeiről, sportlétesítményeinkről, intézményeinkről s a megjelent sportkönyvekről. (Antal Zoltán – Sass Tibor: A magyar sport kézikönyve. Sport, Budapest, 1984.)

Nem állítjuk, hogy a könyv hibátlan. Ekkora nagy témát – témakörsorozatot – szinte lehetetlen nem úgy szerkeszteni, hogy hiányolnivalónk ne akadna. De csak a lényegtelenek maradtak ki, a tartalom olyan, hogy azt minden sportbarát csak haszonnal forgathatja, örömmel helyezheti könyvespolcára, gyűjteményébe. S aki részletesebben kíváncsi az eredményekre, annak *javasoljuk az évente megjelenő A magyar sport évkönyve* sorozatot, aki pedig a részletesebb szabály- és egyéb leírásokra, annak a *„szabálykönyv-sorozatot"* Hiányolhatnánk az ifjúsági világbajnokságok, Európa-bajnokságok eredményeit is, ám mégsem tesszük. Ez a könyv nem bír el több adatot, ezt a munkát legfeljebb időben lehet bővíteni, terjedelemben nem.

Két kifogásunkat azonban nem hallgathatjuk el.

Az egyik: az első két kiadás összeállításában az azóta elhunyt László István is részt vett. Megérdemelte volna, hogy a harmadik kiadásban is szerepeljen a neve – ha nem is a címlapon. A másik kifogás: a szerzők mostohán bánnak az új – nálunk új – sportágakkal, így nem olvashatjuk a sárkányrepülők, a szörfözők, a karatézók eredményeit.

S végül egy dicséret, ami viszonylag kevés sportkönyvről mondható el: ilyen jól áttekinthető könyv más tudományok kiadványainál is ritka.

Andor György

A sport belülről

Dr. Frenkl Róbertnak nem ez az első könyve, a legutóbbit (Nem fog fájni) lapunk is bemutatta. A Testnevelési Főiskola tanszékvezetője, az OSC egyik vezetője, sportorvos, aki újságíróként is sokat tett a magyar sport (élsport és tömegsport) fejlődéséért, fejlesztéséért, most ismét érdekes; figyelmesen, részletesen s talán többször is elolvasandó könyvet írt. A cím találó, hiszen Dr. Frenkl Róbert valóban belülről ismeri sportéletünket, ez már a fentebb elmondottak alapján is feltételezhető.

A szerző 1973-ban megjelent, A sport közelről című könyve nagy vihart kavart. Voltak rajongói, egyetértői, ellenzői, gyülölői. De közönbös szinte senki nem maradt, aki olvasta a munkát. A sportsajtóban már elcsépelt frázis szerint „A sport állóvizét akarta felkavarni". Úgy vélem, e könyvének is ez a fő célja: kimozdítani álló helyzetéből az állót, cselekvésre késztetni mindazokat, akik sokat tehetnek.

Várhatóan a vita sem fog elmaradni, ha – a 11 év alatt megjelent számos biráló cikk és könyv miatt – nem is lesz olyan heves, mint 1973-ban. Úgy vélem azonban, hogy ez a vita – irányuljon az író személye ellen vagy csak a leírtak ellen, legyen teljesen egyetértő vagy csupán együttérző – csak használhat a magyar sportnak.

Miről is szól A sport belülről (Sportpropaganda, Bp., 1983.)? Élsport, tömegsport, testnevelés... diák- és egyetemi sport... bundák és hatalmas pénzek... sajtóperek, sértődések... dopping... el nem hangzott rádióbeszélgetés... cikkek és ellencikkek... feljelentés, bírósági tárgyalás... sportvezetés... célok és eredmények... módszerek... – csupa-csupa égető kérdés sportéletünkben.

A könyv fő tanulságát egy el nem hangzott rádióriportban így fogalmazta meg a szerző (más téma kapcsán):

„Az elképzelés rossz. Elnézést azoktól, akikről most, 1982-ben szó van, akik most hivatalos vezetői a magyar sportmozgalomnak és sportegészségügynek. Tehát teljesen mindegy tulajdonképpen, nem igaz ez, mert nem az emberekben van a hiba. Szeretném leszögezni, nem ez a véleményem. Ha te lennél ott, vagy Novotny Zoltán, vagy én – ez a beszélgetés is kitűnően mutatja, hogy milyen kiválóan értünk ehhez – ugyanaz lenne a helyzet, ha nem változtatnánk az elképzelésen. Tehát én azért írtam ezt a cikket, hogy az elképzelés változzon végre egyszer, a személyek mindig változtak, erre próbáltalak rávezetni, de mégis bementél a csőbe. Huszonöt éve, 30 éve mindig változtak a személyek. Lényegében nem változott semmi. A sportegészségügyben sem. Én már negyedik vezetéssel dolgozom együtt. Mindegyik a legjobbat akarta, de nem jó az elképzelése."

Talán ez a könyv legnagyobb tanulsága.

Dr. Frenkl Róbert nem a gólokért, méterekért, percekért küzd. A gólt rúgó, a métereket dobó, a perceken állandóan javító emberért. Nem elsősorban a gólok, a percek, a méterek miatt – bár ezért is, nemzetközi sikereinkért is –, hanem elsősorban az eredményt elérő sportolóért. Aki esetleg messze áll a világ- vagy a magyar szinvonaltól, de szereti, üzi a sportot. Akiből esetleg világszintű versenyző lehet. Dr. Frenkl Róbert elsősorban az egészséges emberért teszi, amit tesz. Mint orvos, mint szakvezető, mint tanszékvezető, mint pedagógus. S ha netán nagyritkán tévedne is – ki nem téved? – tévedése is a tennivágyásból, a használni akarásból fakad.

S ennél több nem is kell.

Egy bíráló megjegyzést azonban nem hallgathatunk el. A nyomda (a szedés? a korrektor? valami vagy valaki más?) munkáját. A könyv tele van nyelvi és betűhibával, nem beszélve a számtalan, hiányos példányról.

S ez nem használ a szerző mondanivalójának sem.

Andor György

Dr. Nagy György: Mérési és számítási módszerek a sportban

(Kézirat, Tankönyvkiadó, Bp. 1983.)

Kiszámítható-e valamilyen verseny vagy mérkőzés várható eredménye? Megjósolható-e – számítások segítségével – egy versenyző (csapat) győzelme vagy helyezése? – kérdi a szerző művének előszavában. Megállapítja, hogy a sok

variációs lehetőség, amelyek az eredményt kialakítják, a teljes bizonyosságot kizárja, csupán valószínűségeket tudunk megállapítani. Ez a tény azonban egyáltalán nem lebecsülendő. A rendszeresen és következetesen végzett mérések és számítások ugyanis hozzásegítik az edzőt és a testnevelő tanárt is természetesen, hogy gyakorlati tapasztalati megfigyeléseit adatokkal kiegészítse, és ezáltal hatékonyabbá tegye döntéseit, növelje a tanítás hatékonyságát.

A TF jegyzet négy fő fejezet szerint mutatja be a mérési és számítási módszereket. Az *általános részben* azokat a legfontosabb matematikai ismereteket és módszereket foglalja össze, amelyek nélkülözhetetlenek a testnevelő tanárok és edzők mindennapi munkájában.

A második részben az *abszolut skálán mérhető sportágak* mérési és számítási módszereivel foglalkozik a szerző. A sportágak (atlétika, evezés, gyorskorcsolyázás, íjászat, kajakozás, kerékpározás, öttusázás, sportlövészet, súlyemelés és úszás) mérési kérdéseit átfogóan, ugyanakkor mindig konkrét kísérletekre és azok feldolgozására támaszkodva ismerhetjük meg. A feldolgozásnak ez a rendje nemcsak azért nagyszerű, mert a könyv rendkívül olvasmányos, hanem azért is, mert az olvasó a mindennapi gyakorlat által adott kérdésekre kap tudományos válaszokat.

A harmadik rész a *rangskálán mérhető sportágakat,* a második részhez hasonló módon dolgozza fel. Itt ismerkedhetünk meg a birkózás, a cselgáncs, ökölvívás, ritmikus sportgimnasztika, torna és vívás speciális kérdésfeltevésével, a teljesítmény mérésének módszereivel.

A jegyzet negyedik részében a *vegyes (abszolut és rang-) skálán mérhető sportágak* mérési tulajdonságaival találkozunk (jégkorongozás, kézilabdázás, kosárlabdázás, labdarúgás, röplabdázás, tenisz). A feldolgozás módszere az előző fejezetekhez hasonlóan történik.

A jegyzetet a matematikai számítások legfontosabb táblázatai és a rendkívül sokrétű és alapos felhasznált irodalom zárja.

A szerző a mérési és számítási kérdésekhez szakavatott kézzel nyúl, azokat a mindennapi gyakorlat számára is érdekesen és felhasználható módon mutatja be. Ezért nyugodtan ajánlhatjuk a jegyzetet valamennyi testnevelő tanárnak, mert az gondolatgazdagságával és problémaérzékenységével közvetlenül és közvetve egyaránt segíti munkáját.

J. J.

INHALT

Nagy Sándor–Fehér Valéria: Erfahrungen der letzten fünf Jahre über die Erprobung der prazisierten Anforderungen in Körpererziehung für die Fachmittelschule – I. Teil 97

Dubecz József–Nagy Sándor: Über die Bewährung der neuen Erziehungs- und Bildungspläne und über die Erfahrungen der praktischen Arbeit – II. Teil 106

Földesiné dr. Szabó Gyöngyi–dr. Zbigniew Krawczyk: Polnisch-ungarische vergleichende Forschung über die Beliebtheit der Stunden für Körpererziehung – I. Teil 118

Heilgymnastic 122

Sport und Sprache 123

Bemerkungen, Beitrage 124

Buchbesprechung 127

СОДЕРЖАНИЕ

Надъ Ш. — Фехер В.: Пятилетние опыты испытания подробной системы требований в специалъной средней школе 1 97

Дубец Й. — Надъ Ш.: О годности воспитанно-учебной программы, введена по предмету физкулътуры, и об опытах практической работы 11 106

Фёлъдешне Д-р. Сабо Дёнди — Збыгнъев Кравцык д-р.: Полъско-венгерское совместное сравнителъное исследование о любленности уроков физкулътуры 1 118

Лечебная, гимнастика 122

Спорт и язык 123

Замечания, дополнения 124

Изложение книг 127

TORNA ALAPELEMEK

SZEKRÉNYUGRÁS I.

GUGGOLÓÁTUGRÁS LEBEGŐTÁMASSZAL

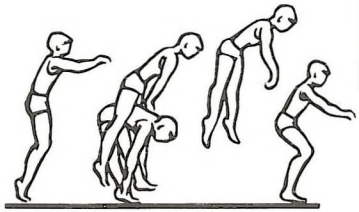

BAKUGRÁS

SEGÍTSÉGADÁS EGYIK MÓDJA

ELUGRÁS

LEÉRKEZÉS

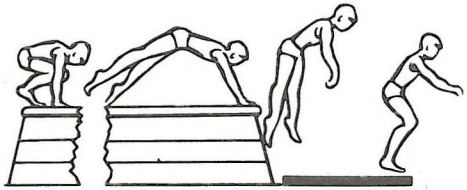

„KISMACSKA" UGRÁS

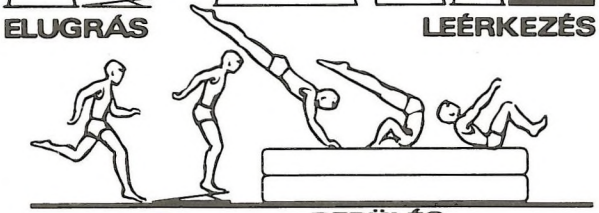

REPÜLÉS

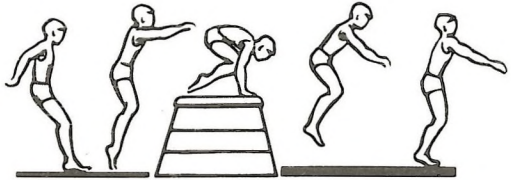

GUGGOLÓ ÁTUGRÁS LEBEGŐTÁMASZ NÉLKÜL

HIBÁS VÉGREHAJTÁS

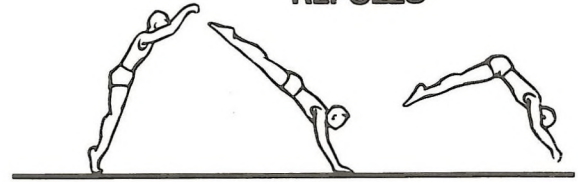

UGRÁS LEBEGŐTÁMASZBA

5,50 Ft

INDEX: 25 825